

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA BOHEMISTIKY

Lexikální ukrajinismy v mluvě volyňských Čechů

Lexical Ukrainianisms in Speech of Volhynian Czechs

Magisterská diplomová práce

Mgr. Jasna Skotáková

Česká filologie

Vedoucí práce: Doc. Mgr. Miroslav Vepřek, Ph.D

Olomouc 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto magisterskou diplomovou práci vypracovala samostatně pod odborným vedením Doc. Mgr. Miroslava Vepřka, Ph.D. a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila. Souhlasím s jejím eventuálním zveřejněním v tištěné nebo elektronické podobě.

V Olomouci, dne

.....

podpis

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat Doc. Mgr. Miroslavu Vepřkovi, Ph.D. za vedení mé diplomové práce a cenné připomínky. Také mé díky patří PhDr. Petru Pořízkovi, Ph.D., jenž mi pomohl s technickými záležitostmi při tvorbě jazykového korpusu ukrajinismů volyňské češtiny. V neposlední řadě děkuji své rodině za podporu a trpělivost.

*Má milá první vlast
A krásná česká zem!
Naš spolek – je tva část
Tvým jasným zrcátkem.*

*Už změni všechno čas
Rozkvětně naděje!
Na to, že čeka vlast
Že srdce sehřeje.¹*

¹ Motto ze Spolku volyňských Čechů v Žitomyru, převzato z <http://www.chehyvolyni.com.ua/>

Obsah

Úvod.....	7
1 Přehled dosavadních bádání	10
1.1 Práce jazykovědné	10
1.2 Ostatní práce	11
2 Nástin historie volyňských Čechů	15
2.1 Východiska kolonizace.....	16
2.2 Školství a kultura.....	16
2.3 Vlny reemigrace	18
3 Ukrajinismy v mluvě volyňských Čechů.....	19
3.1 Hláskoslovné změny.....	19
3.1.1 H namísto G v cizích slovech	19
3.2 Morfologické změny	19
3.2.1 Číslovky	19
3.3 Syntaktické změny.....	20
3.3.1 Vyšší frekvence osobních zájmen.....	20
3.3.2 Vazby v instrumentálu (a další změny slovesné rekece).....	20
3.3.3 Uvozovací konstrukce a spojovací prostředky.....	21
3.4 Přízvuk.....	21
4 Metodologie výzkumu	23
4.1 Specifikace výzkumu.....	23
4.2 Způsob analýzy a cíle výzkumu	25
4.3 Korpus lexikálních ukrajinismů	27
5 Kvantitativní korpusová analýza lexikálních ukrajinismů – obecný úvod.....	29
6 Lexikální kalky	31
6.1 Ukrajinské lexikální kalky.....	32
6.1.1 Substantiva	32
6.1.2 Adjektiva.....	33
6.1.3 Pronomina	34
6.1.4 Verba.....	34
6.1.5 Adverbia.....	36
6.2 Ruské lexikální kalky	36
6.2.1 Substantiva	37
6.2.2 Adjektiva.....	38
6.2.3 Verba.....	38
6.2.4 Adverbia.....	39

7	Lexikální přejímky.....	40
7.1	Neadaptované lexikální přejímky.....	41
7.1.1	Interjekce, partikule, konjunkce, prepozice, numeralia a pronomina	42
7.1.2	Adverbia, verba, adjektiva, substantiva	44
7.1.2.1	Homonyma/paronyma	44
7.1.2.2	Ukrajinské reálie.....	46
7.2	Adaptované lexikální přejímky	49
7.2.1	Substantiva	49
7.2.2	Adjektiva.....	49
7.2.3	Pronomina	50
7.2.4	Numeralia.....	51
7.2.5	Verba.....	51
7.2.6	Adverbia.....	52
7.2.7	Prepozice.....	52
8	Suržyk.....	53
8.1	Fonetická rovina.....	54
8.2	Morfologická rovina.....	55
8.3	Lexikální rovina.....	55
8.4	Suržyk volyňských Čechů	56
	Závěr	58
	Anotace	60
	Resumé.....	61
	Seznam použité literatury.....	62

Úvod

Motto Spolku volyňských Čechů „Má milá první vlast...“ je krásnou ukázkou nejen volyňské češtiny, ale také jejich vztahu k České republice, vystihuje bezesporu postoj většiny z české diaspory na Ukrajině, a to i přes to, že ne jeden její zástupce v Česku nikdy nebyl. Jazyková otázka našich krajanů v různých enklávách po celém světě je téma stále aktuální, neboť jazyk je jedním z nejdynamičtějších prvků lidské kultury, a tak je s ubíhajícím časem stále co zkoumat. To, co platilo pro určité jazykové společenství před dvaceti lety, není již dnes aktuální, často hraje velkou roli vymírání rodného jazyka na úkor jazyka majority.

Máme možnost zkoumat dané modifikace mateřštiny českých krajanů jak synchronně, tak diachronně. Původně jsem tuto práci chtěla opřít o diachronně komparační hledisko. Vzhledem ke svému dlouhodobému zájmu o východní slovanské jazyky jsem si vybrala právě téma jazyka volyňských Čechů na Ukrajině. Při bližším zájmu o tuto tematiku však vyšlo najevo, že jsou jazykové výzkumy v této oblasti spíše ojedinělé, a pakliže nějaké existují, nejsou komplexní a obsahují řadu nepřesností pramenících z absence precizního synchronně slavistického pohledu. Volyňská čeština si v analýze nárokuje především rodilého mluvčího češtiny, avšak první a zároveň poslední jazykový výzkum přímo u našich krajanů na Volyni byl proveden samarkandskou bohemistkou Zinaidou Mjačinovou v 60. letech 20. stol. Její práce proto byla podrobena značné kritice právě v důsledku neznalosti českého jazyka. Další zájem o jazykovou otázku vzbudili až reemigranti v 90. letech a vznikly tak dialektologické práce srovnávající současný stav volyňské češtiny s jeho nářečním východiskem v Česku.

Vzhledem k předchozím výzkumům tedy prakticky není s čím srovnávat, tudíž jsem diachronní hledisko mé práce zamítla. Bylo potřeba obrátit pozornost jinam – doposud se žádný z českých lingvistů nepokusil zmapovat jazyk volyňských Čechů přímo v jejich „druhé“ vlasti, bývalé Volyňské gubernii, přitom v současné době je jedna z posledních možností jazykový materiál obsáhnout, neboť zástupců ze staré generace usedlých Čechů na Volyni je čím dál méně a generace mladší vlivem globalizace, internacionalizace a transmigrace kontakt s původní českou kulturou, tedy i jazykem, ztrácí. Díky tomu vznikl projekt Čeština na Volyni², jehož řešitelský tým sestává právě z odborníků širokého slavistického zaměření a kterýsi vzal za cíl to,

² IGA_FF_2018_017

čemuž se volyňské češtině doposud nedostalo – komplexní jazykové analýze. Velmi ráda jsem se stala součástí tohoto projektu a vzala si za úkol jedno z témat, které ještě nebylo detailně zpracováno: lexikální rovinu češtiny v kontextu interference majoritního jazyka čili ukrajinštiny. Jednotlivé zmiňované práce se sice této tematiky dotkly, avšak spíše v obecném rozsahu; přispěla k nim i Lenka Zajícová, která poukázala na přítomnost volyňské češtiny v Jižní Americe (více v následující kapitole).

Cílem této práce je tedy podat komplexní jazykovou analýzu ukrajinismů v mluvě volyňských Čechů. Doplníme tak dialektologická pojednání v kontextu vztahu volyňské češtiny k místu původu od Jančákové, Jančáka (viz níže). Jak jsem již naznačila, dosavadní lingvistická bádání jsou v lecčems nepřesná – jedná se hlavně o problémové rozčlenění původu jazykové interference ukrajinské vs. ruské, a proto, přestože název předkládané práce je *Lexikální ukrajinismy...*, se dotkneme i těchto sporných míst a poukážeme na interference nejen ukrajinštiny, ale také ruštiny.

Práce sestává z devíti kapitol. V teoretické části podávám přehled dosavadních bádání věnovaných volyňským Čechům v co nejširším spektru zaměření. Pro lepší uvedení do problematiky slouží potom kapitola věnovaná jejich historii, především detailnější vhled do jazykovědných bádání. V této práci se věnuji pouze analýze lexémů, proto jsem pro úplnost zpracovala i přehled vybraných fonetických, morfologických a syntaktických změn ve volyňské češtině. V metodologii výzkumu vám přiblížím, jak probíhal sběr materiálu, která kritéria byla zvolena pro výběr analyzované slovní zásoby a jaké postupy během jejich zpracování byly použity. Na tomto místě je ještě zapotřebí zmínit úzus psaní jednotlivých slov při analýze a jejich charakteristice. Co se týče teoretické části práce, kde pouze cituji dosavadní výzkumy, je zachováno formátování písma jednotlivých autorů (Mjačinové, Jančákové, Jančáka a Zajícové), které zdaleka není jednotné, nicméně jsem zde s úpravami nezasahovala. Pro vlastní praktickou část analýzy ukrajinských (ruských) lexémů jsem použila následující úzus: příklady z volyňské češtiny jsou znázorněny kurzívou, jejich překlad je umístěn v závorce, ukrajinská a ruská slova jsou psána jim příslušnou azbukou (detailněji o této problematice pojednáme v příslušné kapitole). U některých příkladů uvádím i kontext použití daného slova, jenž je taktéž psán kurzívou. Příkladný vzor, umístěný v tabulce či textu, může vypadat takto: *svěžež* – (čerstvý) – свіжий – *svěžež chleba*.

Část praktickou jsem rozdělila na čtyři oddíly. První je věnován obecnému pojednání o celkovém materiálu, s nímž jsem pracovala. Pro efektivní zpracování jsem použila metodu kvantitativní korpusové analýzy daných lexik, která zahrnuje celkem 1606 tokenů, jejichž plný výčet je součástí přílohy této práce. V další kapitole se věnuji

sémantickým lexikálním kalkům, tedy slovům, která jsou přejata do volyňské češtiny z ukrajinštiny či ruštiny a zároveň ve své adaptované podobě rozšiřují sémantické pole českých slov, v drtivé většině se tak jedná o slova homonymní. Oproti tomu lexikální přejímky v následující kapitole již zahrnují slova, jež byla do jazyka volyňských Čechů přejata na základně nějaké specifické potřeby a podle jejich typu jsou rozdělena na skupinu adaptovaných a neadaptovaných výpůjček. V této kapitole se budeme bavit pouze o slovech ukrajinského původu a zvláštní pozornost věnujeme ukrajinským reáliím a neadaptovaným homonymům. K ruskému vlivu na volyňskou češtinu se vrátíme ve specifické kapitole věnované suržyku – jazykové otázce, která se týká především koexistence ukrajinštiny a ruštiny. Jejich vzájemným působením vzniká další jazyková, hybridní forma, která v současnosti představuje v dané oblasti problém nejen pro spisovnou ukrajinštinu, ale odráží se i v mluvě volyňských Čechů.

Závěr se jako syntetické shrnutí vrací k obsahu výzkumu, hodnotí cíle, jejich výsledky a předkládá tak ucelené zhodnocení této práce.

1 Přehled dosavadních bádání

1.1 Práce jazykovědné

Vzhledem k předmětu této práce si detailněji představíme bádání jazykovědná. Na rozdíl od jiných odborných prací je tomuto tématu věnováno minimum a stále chybí široký lingvistický výzkum volyňské češtiny, neboť jsou jazykovědné práce zaměřeny spíše dialektologicky a chybí jim odborná reflexe z řad ukrajinských filologů, či ještě lépe českých ukrajinistů. Otázka mluvy volyňských Čechů je stále aktuální a volá po akutním zpracování.

Co se týče jazyka, vyšlo u nás především v 90. letech několik pojednání o vztahu mluvy volyňských Čechů k jejich místu původu v České republice – jsou to tedy hlavně práce dialektologické, které vychází z komparace českých nářečních příznaků a jazyka, který se v průběhu několika desítek let modifikoval v bývalé Volyňské gubernii. V otázce jazykovědné tedy šlo o odhalení a popsání rysů, které se buďto v dané mluvě uchovaly, nebo případně modifikovaly, avšak ve srovnání s dnešním stavem nářečí na českém území jsou stále důležité, neboť jsou významnější než u českých mluvčích.

První větší snahy o analýzu mluvy v českých koloniích na Ukrajině probíhaly v 60. letech 20. století díky běloruské bohemistce Zinaidě Mjačinové³. Přestože je materiálový základ velmi solidní (autorka materiál sbírala deset let a zahrnuje 35 hlavních informátorů a 130 vedlejších všech věkových generací), dosažené výsledky neodpovídaly pozdějším výzkumům českých jazykovědců, jak píše Jana Jančáková⁴. Jednalo se hlavně o nezaznamenání některých rysů, které nejsou pro nerodilého Čecha natolik evidentní – například problematika vyslovování variantního v/u, depalatalizace apod. Otázkou ovšem zůstává, zdali tedy výzkum volyňské mluvy českými odborníky vůbec může být exaktní bez precizní znalosti dalších jazyků, hlavně ukrajinštiny a ruštiny. V daných pracích jsem totiž narazila na několik sporných míst, na něž bych ráda upozornila, neboť mohou vést například k samoučelné analýze výskytu nářečních prvků.

Impulz k jazykové analýze svébytné češtiny na Ukrajině vyvolala u českých odborníků až vlna reemigrace volyňských krajanů v roce 1991. Výzkumy jejich mluvy jsou tedy prováděny výhradně na území ČR, a jak sami odborníci přiznávají, přestože

³ Naše řeč – První monografie o nářeční češtině v Sovětském svazu. *Naše řeč – Základní informace* [online]. Copyright © 2011 [cit. 25.01.2019]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5830>

⁴ Slovo a slovesnost – Dnešní stav mluvy českých reemigrantů ze Žitomirska na Ukrajině. *Slovo a slovesnost – Základní informace* [online]. Copyright © 2011 [cit. 25.01.2019]. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3626>

jejich materiál byl sbírán bezprostředně po návratu volyňských Čechů do ČR, jejich jazyk již mohl být českým prostředím ovlivněn.⁵ Nicméně i přes to je práce Jany Jančákové pro českou dialektologii velmi přínosná, jejím vyvrcholením je souhrnná monografie *Mluva českých reemigrantů z Ukrajiny*⁶. Integrální prací, která spojuje hledisko historické, etnologicko-kulturní a jazykovědné, je potom příspěvek Světlý Čmejrkové *Naše a cizí v jazyce a kultuře Čechů z Ukrajiny*⁷. V rámci této práce bych se chtěla mj. věnovat také srovnání jazykových analýz Jančákové s nově získanými daty přímo na Volyni, jejichž sběr proběhl v loňském roce v týchž oblastech, ze kterých pocházeli reemigranti v devadesátých letech – jsou to obce Velká Zubovština, Malinovka a další přilehlé kolonie v Žitomirské oblasti Ukrajinské republiky. Konkrétně mi půjde o srovnání lexikálních ukrajinismů.

Zřejmě nejnovější práce, která pojednává o volyňské češtině, se k tomuto tématu dostává trochu „oklikou“ – Lenka Zajícová ve své publikaci *Český jazyk v Paraguay*⁸ reflektuje mj. imigrační vlnu do Jižní Ameriky právě z Volyně (počínaje především 20. léty 20. stol.) a při jazykové analýze tento fakt zohledňuje. V dílčí kapitole *Nářeční rysy a původ volyňských Čechů*⁹ pojednává především o reliktech severovýchodočeského nářečí v jejich mluvě, v tomto je analýza velmi podobná pracím Jančákové či Mjačinové. Níže si ještě práci Zajícové zmíníme, neboť se v jedné z podkapitol krátce věnuje i lexikálním ukrajinismům.

1.2 Ostatní práce

Volyňským Čechům již bylo věnováno mnoho odborných prací, avšak většina z nich se přímo jejich jazyka netýká. Představíme si proto nejprve toto široké spektrum studií, které se zabývají českou menšinou na Ukrajině po historické, kulturní, pedagogické a geografické stránce. Toto téma upoutalo nejen odbornou veřejnost, ale také absolvující studenty. Je proto namístě zmínit i některé diplomové práce. Kulturou a školstvím se ve své bakalářské práci¹⁰ zabývá Markéta Kubová, cílem její práce bylo

⁵ Tamtéž.

⁶ JANČÁKOVÁ, Jana a JANČÁK, Pavel. *Mluva českých reemigrantů z Ukrajiny*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2004. 173 s.

⁷ ČMEJRKOVÁ, Světlá: *Naše a cizí v jazyce a kultuře Čechů z Ukrajiny*. In BOGOCZOVÁ, Irena. *Naše a cizí v interetnické a interpersonální jazykové komunikaci = Swój i obcy w interetnicznej i interpersonalnej komunikacji językowej: sbornik z mezinárodní vědecké konference: Ostrava 2001*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, 2001. 326 s.

⁸ ZAJÍCOVÁ, Lenka. *Český jazyk v Paraguayi: studie o jazykovém kontaktu a zániku*. 1. vyd. V Olomouci: Univerzita Palackého, 2010. 300 s.

⁹ ZAJÍCOVÁ, Lenka. *Český jazyk v Paraguayi: studie o jazykovém kontaktu a zániku*. 1. vyd. V Olomouci: Univerzita Palackého, 2010. s. 85-90.

¹⁰ KUBOVÁ, Markéta. *Kultura a školství volyňských Čechů ve 20.-30. letech 20. století*. Hradec Králové, 2015. Bakalářská práce (Bc.). UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ. Filozofická fakulta.

popsat především spolkový život a roli České matice školské v 20.–30. letech 20. stol, obojí mělo vliv na uchování české svébytnosti uprostřed majoritní ukrajinské společnosti. Otázku migrace volyňských Čechů z hlediska geografického a kulturního si položilo mnoho studentů. Výběrem zmíním magisterskou práci Lud'ka Jirky¹¹, která mapuje prvopočátky osidlování Volyně Čechy v druhé polovině 19. století. Tematicky obsáhlejší je potom práce¹² Kateřiny Ničové, jež se věnuje i otázce reemigrace. Problematika návratu krajanů z Volyně je dále probírána v pracích Romana Kotvase¹³ či Dominiky Opočenské.¹⁴ Etnologickému tématu se věnovala Denisa Kůtková¹⁵, kdy si všimla volyňských Čechů v internetnické perspektivě jejich života v enklávách na Volyni. Podobným kulturně-antropologicky laděným problémem pokračoval ve svých bádáních již zmíněný Luděk Jirka, jenž ve své disertační práci porovnává identitu krajanů na Volyni a reemigrantů do České republiky.¹⁶

Vědecké články a publikace jsou u nás často věnovány problematice integrace reemigrantů z Volyně. Leoš Šatava pojednává o první vlně reemigrace po druhé světové válce ve své studii *Volyňští Češi na Podbořansku a Žatecku*.¹⁷ Kolektiv autorů Vlačíha, Hrušková, Šnajdrová, Klimešová zase reflektuje druhou vlnu reemigrace počínaje rokem 1991, a to konkrétně do cílové oblasti Milovice nad Labem.¹⁸ Nejtypičtějším zpracováním tématu českých krajanů na Volyni jsou však historiografické publikace, případně orálně-historické. Na prvním místě se jistě patří zmínit třídílné *Dějiny volyňských Čechů*¹⁹ Jaroslava Vaculíka, které mapují osud našich krajanů od počátků

¹¹ JIRKA, Luděk. Příchod a usazování Čechů v oblasti ukrajinské Volyně 1863-1880. Praha, 2013. diplomová práce (Mgr.). UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE. Filozofická fakulta

¹² NIČOVÁ, Kateřina. Dějiny volyňských Čechů z hlediska jejich emigrace a následné reemigrace.. Olomouc, 2013. bakalářská práce (Bc.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Přírodovědecká fakulta

¹³ KOTVAS, Roman. Volyňský Češi na Žatecku: bylo jim pomozeno?. Ústí nad Labem, 2015. bakalářská práce (Bc.). UNIVERZITA JANA EVANGELISTY PŮRKYNĚ V ÚSTÍ NAD LABEM. Fakulta sociálně ekonomická.

¹⁴ OPOČENSKÁ, Dominika. Reemigrace Volyňských Čechů do Československé republiky. Hradec Králové, 2018. bakalářská práce. UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ. Filozofická fakulta.

¹⁵ KŮTKOVÁ, Denisa. Volyňští Češi v internetnické perspektivě. Plzeň, 2018. bakalářská práce (Bc.). ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI. Fakulta filozofická

¹⁶ JIRKA, Luděk. Komparace identity volyňských Čechů usazených v České republice a nereemigrujících volyňských Čechů na Ukrajině. Praha, 2017. disertační práce. UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE. Fakulta humanitních studií.

¹⁷ ŠATAVA, Jaroslav. VOLYŇSTÍ ČEŠI NA PODBOŘANSKU A ŽATECKU. *Český lid*. 1981, (4), 195-203.

¹⁸ Sergej Vlačíha, Zuzana Hrušková, Vendula Šnajdrová, Michaela Klimešová Volyňští Češi, jejich příchod do Milovic nad Labem a jejich začlenění do společnosti v letech 1991 - 2009 [online] Hospodářská a kulturní studia, Provozně ekonomická fakulta ČZU v Praze, 2009. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/volynsti_cesi_jejich_prichod_do_milovic_nad_labem_a_jejich_zacleneni_do_spo_le_chnosti_v_letech_1991_-_2009

¹⁹ VACULÍK, Jaroslav. *Dějiny volyňských Čechů. Díl 1, Léta 1868-1914*. 1. vyd. Praha: Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, 1997. 211 s.; *Díl 2, 1914-1945*. Vyd. 1. Praha: Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, 1998. 191 s.; *Díl 3, 1945-1948*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 218 s.

jejich kolonizace ukrajinské Volyně r. 1868 po ukončení první reemigrační vlny r. 1948, tyto *Dějiny* se dočkaly také ukrajinského překladu²⁰. Základní informace o historii Čechů na Volyni zase podává ve své přehledové příručce Jiří Hofman.²¹ Materiálem z českých volyňských kronik se zabývá opět Luděk Jirka, který tak přenáší obecné dějinné hledisko na půdu emického zkoumání, tj. jak sami krajané reflektovali svou historii.²² S tímto tématem souvisí i orálně-historicky zaměřené práce, které podávají přímo výpovědi pamětníků bez jakékoliv intervence historiků, kdy se sledují tzv. „malé dějiny“. V poslední době se snad nejvýznamnějším počinem stalo ukrajinsko-české dvojjazyčné vydání *České stopy na Ukrajině: dějiny české vesnice Malá Zubovščina* Vladimíra Turka a Serhije Mykolajovyče,²³ tato rozsáhlá publikace je věnována prezentaci výpovědí pamětníků z řad volyňských Čechů, jejich příběhům, vzpomínkám s písním. Obsahuje také obsáhlou fotodokumentaci z této české vesnice na Volyni.

Ani ukrajinské odborné veřejnosti samozřejmě není téma našich krajanů v jejich zemi lhostejná. Snad nejvýznamnějším kulturním centrem volyňských Čechů je Žitomir, který v odborných publikacích a zájmu o ně představuje Žitomirská státní univerzita spolu s prof. Olenou Berezjuk, původem volyňskou Češkou, díky které vyšel v roce 2014 rozsáhlý sborník *Češi na Volyni: historie a současnost*²⁴. Na jeho vydání se podílel i Žitomirský Spolek volyňských Čechů²⁵ v čele s Ljudmilou Čyževskou. Sborník odborných prací obsahuje široké spektrum témat – kulturních, religionistických, geografických, hospodářských a také podává obrazy významných osobností z řad volyňských Čechů. Podobně zaměřený sborník ve stejné redakci vyšel i v roce 2017 a nese název *Teorie a praxe Čechů na Volyni: duchovní fenomén*²⁶. Na Ukrajině vychází i celá řada dílčích odborných statí, zmiňme si například Olenu Pohrebňak a její příspěvek *Tradice a vzájemné vlivy v mezikulturním dialogu: historie*

²⁰ VACULÍK, Jaroslav. *Ľstorija volyns'kych Čechiv*. Vyd. 1. Praga: Tovarystvo Čechiv z Volyni ta jich druživ, 2013. 307 s.

²¹ HOFMAN, Jiří. *Češi na Volyni: základní informace*. 2. dopl. vyd., (V ČSBS 1.). Praha: Český svaz bojovníků za svobodu, 2004. 32 s.

²² JIRKA, Luděk. České vystěhovalectví na Volyn v kronikách volyňských obcí. *Studia Ethnologica Pragensia*. 2015, (2), 185-195. ISSN 1803-9812.

²³ TUREK, Vladimír a KOVALENKO, Serhij Mykolajovyč. *České stopy na Ukrajině: dějiny české vesnice Malá Zubovščina = Čes'ki stopy v Ukrajině: istorija čes'koho sela Mala Zubivščyna*. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2018

²⁴ БЕРЕЗЮК, О. С. а О. М. ВЛАСЕНКО, ed. *ЧЕХИ НА ВОЛИНИ: історія і сучасність*. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2014.

²⁵ Громадська організація «Житомирська спілка волинських чехів». *Громадська організація «Житомирська спілка волинських чехів»* [online]. Copyright © [cit. 13.02.2019]. Dostupné z: <http://chehyvolyni.com.ua/>

²⁶ БЕРЕЗЮК, О. С. а О. М. ВЛАСЕНКО, ed. *Теорія і практика чеських рухів на Волині: духовний феномен*. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2017.

volyňských Čechů²⁷, který byl diskutován na mezinárodní konferenci na Kyjevské národní univerzitě Tarase Ševčenko. Tematikou volyňských Čechů se zabývala také Halina Špytalenko, toho času docentka na Žitomirské státní technologické univerzitě. Uvedme si například její autoreferát k disertační práci *Sociálně-ekonomický a duchovní život Čechů Volyně*²⁸.

²⁷ ТРАДИЦІЇ ТА ВЗАЄМОВПЛИВИ У МІЖЕТНІЧНОМУ ДІАЛОЗІ: ІСТОРІЯ «ВОЛИНСЬКИХ ЧЕХІВ». In: ПОГРЕБНЯК, Олена. *Література. Фольклор. Проблеми поетики*. Київ: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2013, s. 334-348.

²⁸ Шпиталенко Г. А. Автореферат Соціально-економічне і духовне життя чехів Волині (друга половина XIX – початок XX ст.). *Українські Реферати* [online]. Dostupné z: <http://referatu.net.ua/referats/7569/151933>

2 Nástin historie volyňských Čechů

„Jako z Irska putují také z Čech tisícové a tisícové, aby v nejisté dálce hledaly skývu chleba.“ Tímto postřehem v Národních listech z roku 1867 reflektoval Jan Neruda tehdejší emigrační vlnu Čechů z Rakouska-Uherska, patřila sem o rok později i skupina, která s vidinou lepších podmínek zapustila kořeny ve Volyňské Gubernii tehdejšího carského Ruska. Car přistěhovalectví z Evropy podporoval, a to zejména protestanty, kteří tak měli v pohraničí protiváhu vůči katolickým Polákům, již nezřídka dávali najevo nespokojenost povstáním.²⁹ Tot' odpověď na otázku, proč se právě Volyň stala novým domovem Čechů. Je také všeobecně známo, že se na nově nabytém ruském území v té době nacházelo velké množství zkonfiskovaného majetku a příslušnost k českému národu již tenkrát v Rusku něco znamenala – svůj význam měly tehdejší všeslovanské a proruské sympatie mezi slovanskými národy Rakouska-Uherska. Proto zde Čechy, utíkající před bídou, nedostatkem půdy a germanizačním tlakem, vítali doslova s otevřenou náručí.

O možnostech emigrace zřejmě diskutoval František Palacký v roce 1867 na Všeruské etnografické výstavě v Moskvě, kde šlo především o posílení panslavistické tendence. Zde byl přijat Alexandrem II., kde velmi pravděpodobně spolu s představiteli krajanů z Tavridské gubernie otevřeli možnost další vlny migrace.³⁰ Konkrétním organizátorem však byl František Příbyl, který, sám tou dobou emigrantem ve Varšavě, se seznámil s velmi příznivými podmínkami pro nákup lesů a půdy ve Volyňské gubernii. V Čechách poté velmi intenzivně agitoval, přestože rakouská vláda byla proti – a tak byl v roce 1868 zakoupen velkostatek Hlinsk v Rovnenské oblasti, kde již v tom roce začalo hospodařit 126 rodin přistěhovaných z Čech.³¹ První vesnice Luthardovka však byla založena již roku 1863. Tehdy byla příčinou pro odchod Čechů do této oblasti porážka polského Lednového povstání roku 1863 a zavedení zákona o zákazu nákupu půdy pro katolíky, což bylo spolu se zrušením nevolnictví v roce 1861 téměř likvidační pro zdejší polské velkostatkáře. Ti tak začali levně prodávat svou půdu.³² Podívejme se nyní zběžně na to, odkud zřejmě naši krajané na Volyň přišli.

²⁹ HOFMAN, Jiří. *Češi na Volyni: základní informace*. 2. dopl. vyd., (V ČSBS 1.). Praha: Český svaz bojovníků za svobodu, 2004. s. 6.

³⁰ Tamtéž, s. 8.

³¹ Tamtéž.

³² Podle JIRKA, Luděk. *Komparace identity volyňských Čechů usazených v České republice a nereemigrujících volyňských Čechů na Ukrajině*. Praha, 2017. disertační práce. s. 32

2.1 Východiska kolonizace³³

Vzhledem k tomu, že jsou v našem výzkumu respondenti převážně z blízkého okolí Žitomira, postačí nám pojednání o kolonizacích do Malé Zubovštiny a Malinovky tak, jak jej zpracovala Jančáková, Jančák, kteří se inspirovali daty zjištěnými Mjačinovou již po roce 1960. Rodiče nejstarších respondentů Mjačinové se totiž narodili ještě v Čechách, a tak jsou poměrně spolehlivé informace o tom, že pocházeli z okresů královéhradeckého, jičínského, pardubického a turnovského. Z dalších vyprávění vyplývá, že o založení obce Velké Zubovštiny se zasloužila skupina asi padesáti rodin, které pocházely konkrétně z Mokrovous, Unčina, Mělníka, Nechanic, Dubnice, Kněžice a Vysokého Mýta.

Východisko kolonizace do Malinovky je poměrně nejisté. První Češi se v Malinovce usadili v roce 1889, ale o jejich původu nic přesnějšího nevíme. Jak píše Jančáková, Jančák, je to zřejmě dáno tím, že na rozdíl od Zubovštinských se v Malinovce touto otázkou nikdo příliš nezabýval. Druhá věc je ta, že byla Malinovka za druhé sv. války téměř vypleněna³⁴, a tudíž by se pravděpodobně ani žádná kronika nedochovala, byla-li by vůbec napsaná. Informace o původu malinovských krajanů tedy pochází spíše z pamětnických vyprávění a jedná se hlavně o dílčí údaje. Kromě obecných údajů, že předkové přišli „odkudsi z Čech či Moravy“ se dochovaly dokumenty svědčící o příchodu z vesnice Nekoř (Ústí nad Orlicí), Dolní Sloupnice či Žamberka. Těmto individuálním faktům odpovídají i jazykovědná zjištění, která sledovala podobnosti s nářeční mluvou na okraji východních Čech.

2.2 Školství a kultura

Pro naše téma je důležitá otázka školství, neboť v podstatě (ne)jen díky němu se český jazyk a kultura mezi enklávou krajanů uchovávala. V kolonii Zubovština (tehdejší název pro Malou Zubovštinu) začala takřka ihned po jejím založení v 70. letech fungovat jednotřídka s jedním učitelem, který vyučoval zároveň tři skupiny.³⁵ V roce 1890 na Volyni fungovalo již 31 českých škol, a přestože musely být z politických

³³ Podle JANČÁKOVÁ, Jana a JANČÁK, Pavel. *Mluva českých reemigrantů z Ukrajiny*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2004. s. 100-105.

³⁴ „Nacisté zničili Český Malín hroznějším způsobem než Lidice. Upálili a povraždili zde celkem 374 osob české národnosti a z toho 105 dětí do 14 let.“ HOFMAN, Jiří. *Češi na Volyni: základní informace*. 2. dopl. vyd., (V ČSBS 1.). Praha: Český svaz bojovníků za svobodu, 2004. s. 20.

³⁵ БЕРЕЗЮК, О. С. a О. М. ВЛАСЕНКО, ed. *ЧЕХИ НА ВОЛИНИ: історія і сучасність*. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2014. s. 12.

důvodů v roce 1891 předělány na farní školy, kultura Čechů nadále vzkvétala,³⁶ a to především díky domácí výuce, neboť postupná perzekuce ze stran Ruska zapříčinila totální zánik české výuky na veřejných školách. Zlepšení nastalo až po revoluci v únoru 1917, kdy byla částečně obnovena práva menšin. První radikální zvrát nastal roku 1927, kdy se konal první vykonstruovaný proces s českými učiteli a o deset let později byl zakázán ve školách mateřský jazyk všech imigrantů.³⁷

Válečná léta udělala za českou svébytností tlustou čáru a většina kolonistů využila možnosti návratu na základě smlouvy mezi Československem a Sovětským svazem po roce 1945. Během pěti let tuto možnost využilo kolem 40 000 lidí z 638 vesnických kolonií.³⁸ Další vlna migrace probíhala v roce 1991 v důsledku černobylské katastrofy z roku 1986 a rozpadu Sovětského svazu. Poslední reemigraci krajanů jsme mohli zaznamenat v posledních letech vlivem válečné a nestabilní politické situace na Ukrajině.

Významným nositelem češtví byl (a je dodnes) spolkový život na Volyni. Konkrétně naši respondenti se poměrně hojně sdružují díky Žitomirskému spolku volyňských Čechů. Jak píše její zakladatelka Anna Lytvyneć, myšlenka ke vzniku tohoto spolku přišla spolu s masivní vlnou reemigrace v 90. letech, kdybylo potřeba sdružovat etnické Čechy, nereemigrující krajanů, kteří v Žitomirské oblasti zůstali.³⁹ Pomocí českého konzulátu v Kyjevě došlo 6. 5. 1991 k první schůzi českého spolku v Žitomiru, kde byl ustanoven jeho první název Československé kulturní sdružení Jana Amose Komenského. Tento spolek sdružoval krajanů z vesnic Malá Zubovština, Malinovka, Vilšanka, Vysoká Pič, Sloveččyna, Okilok a Česká Krošňa Žitomira.⁴⁰ Od roku 1995 nese spolek současný název. Tento spolek prakticky převzal roli někdejších českých škol, kdy založil tři skupiny k výuce rodného jazyka: „Slabikář“ pro děti do desíti let, „Čítanku“ pro náctileté a starší studenty; neaktivnější skupinou se stali účastníci nad třicet let, kteří cítili největší potřebu vzkrísit svůj mateřský jazyk.⁴¹ Učitelé češtiny jsou zpravidla posílání přímo z České republiky z pověření MŠMT. Spolek se samozřejmě

³⁶ HOFMAN, Jiří. *Češi na Volyni: základní informace*. 2. dopl. vyd., (V ČSBS 1.). Praha: Český svaz bojovníků za svobodu, 2004. s. 14.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ ČMEJRKOVÁ, Světlá: Naše a cizí v jazyce a kultuře Čechů z Ukrajiny. In BOGOCZOVÁ, Irena. *Naše a cizí v interetnické a interpersonální jazykové komunikaci = Swój i obcy w interetnicznej i interpersonalnej komunikacji językowej: sbornik z mezinárodní vědecké konference: Ostrava 2001*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, 2001. s. 137.

³⁹ БЕРЕЗЮК, О. С. a О. М. ВЛАСЕНКО, ed. *ЧЕХИ НА ВОЛИНИ: історія і сучасність*. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2014. s. 108.

⁴⁰ Podle БЕРЕЗЮК, О. С. a О. М. ВЛАСЕНКО, ed. *ЧЕХИ НА ВОЛИНИ: історія і сучасність*. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2014. s. 108.

⁴¹ Podle tamtéž, s. 109.

věnuje i široké kulturní činnosti, jejíž náplní je hlavně český folklor s tanci a písněmi. Jednou ročně jezdí na Mezinárodní krajanský festival v Praze.

2.3 Vlny reemigrace⁴²

První snahu o návrat do vlasti projevili krajané po první sv. válce, ale tehdejší vláda vzhledem k nestabilním událostem roku 1919 reemigraci nepovolila. Čechy vyjádřily snahu o přijetí ukrajinských krajanů až po druhé sv. válce, kdy se díky E. Benešovi podařilo vyjednat mezivládní dohodu ČSR a SSSR, J. V. Stalin tuhle dohodu však podepsal až v srpnu 1946 a první transport repatriantů proběhl až o půl roku později v lednu 1947. „Češi byli usídleni jako celek na Žatecku a Podbořansku. Důležitým argumentem bylo uplatnění jejich zkušeností při pěstování chmele.“⁴³

Druhou vlnu reemigrace vyvolala až černobylská katastrofa. Nebýt Černobyli, nenapadlo by volyňské Čechy žádat historickou vlast o pomoc, což tvrdí většina reemigrantů.⁴⁴ Tehdejší vláda se o reemigranty z let 1991 a 1993 dobře postarala. Nejpočetnější skupina se usadila v České Lípě, dále pak v Ústí nad Labem, Jičíně a Rychnově na Kněžnou.

Ukrajinská krize započatá na podzim roku 2013 a vlekoucí se dodnes spustila nový zájem o repatriaci krajanů z Volyně. Dle neověřených zpráv (ČT) požádalo Miloše Zemana v roce 2014 až kolem 70 rodin o možnost návratu do ČR. V některých případech k reemigraci došlo, avšak jedná se spíše o jednotlivce než o masový odchod celých rodin. V současnosti tato otázka není v České republice příliš diskutována, takže nejnovější informace nemáme.

⁴² Předkládám pouze velmi hrubý přehled základní emigračních vln z Ukrajiny zpátky do vlasti. Velmi vyčerpávající informace o reemigraci podává Luděk Jirka ve své disertační práci *Komparace identity volyňských Čechů usazených v České republice a nereemigrujících volyňských Čechů na Ukrajině*. Praha, 2017. na str. 36 a 102., pracuje zde také z ekonomickými motivy migrace a push-and-pull faktory.

⁴³ Podle HOFMAN, Jirí. *Češi na Volyni: základní informace*. 2. dopl. vyd., (V ČSBS 1.). Praha: Český svaz bojovníků za svobodu, 2004. s. 24.

⁴⁴ Tamtéž, s. 25.

3 Ukrajinismy v mluvě volyňských Čechů

V této kapitole si představíme obecně ukrajinismy, které se objevují v mluvě volyňských Čechů a pravděpodobně nejsou důsledkem českých nářečních přežitků. Podíváme se na nejsignifikantnější rysy, o kterých pojednává Čmejrková a Jančáková. Nebude se jednat o vyčerpávající výčet, neboť tomuto tématu jsou věnovány výše zmíněné rozsáhlé studie. Výčet ukrajinismů doplníme i příklady z našeho výzkumu.

Čmejrková jednotlivé jazykové změny příliš neklasifikuje, hovoří pouze o syntakticko-morfologických jevech, my si je pokusíme přiřadit k jednotlivým vrstvám jazyka, vzhledem k tomu, že jsme si již představili rovinu změn hláskoslovných. Tuto podkapitulu také doplníme poměrně přesnými klasifikacemi Jančákové. Zde již polemiky o správnosti určení vlivu na volyňskou češtinu není třeba. Pouze opět doplníme přesné určení ukrajinských ortografických rysů.

3.1 Hláskoslovné změny

3.1.1 H namísto G v cizích slovech

Hláskových změn je opět několik, avšak z důvodu kapacity této práce zmíníme pouze tu nejsignifikantnější a exaktně nejprokazatelnější záměnu hlásky *h* za *g*, která je pouze a jedině důsledkem ukrajinštiny. Jančáková hovoří přímo o neexistenci cizí hlásky *g* v internacionalismech a ve vlastních jménech zeměpisných i osobních⁴⁵: *vona nebila hramotná, třetí henerace, postavili mahazín* aj. Těchto příkladů je opravdu velké množství.

V našem výzkumu jsme se také s některými příklady setkali: *prohráli vojnu v Afhanistáni, jak se zorhanizovala společnost, Evžen Rychlík byl slávista a etnohraf*.

3.2 Morfologické změny

3.2.1 Číslovky

Jančáková shodně s Čmejrkovou akcentují především míru cizích vlivů v morfologických kategoriích číslovek, a to hlavně v tvarech číslovek řadových: *f třicet sedmim roce ho vzali (ukr. у тридцять сьомому році), f třiced devátim roce (y*

⁴⁵ JANČÁKOVÁ, Jana a JANČÁK, Pavel. *Mluva českých reemigrantů z Ukrajiny*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2004. s. 119.

тридцять дев'ятому році) – zde je však zajímavé, že ukrajinskému vlivu podléhá pouze první z číslovek, následující si nechávají české tvary.

S nesklonností číslovek jsme se setkali i my: *vdala jsme se v šedesát osmom roce, v štyrycet osmém, vesnici založili v roce osumnáct sedmdesát štvrtém nebo osumnáct sedmdesát šestem, já jsme se tady v Malino ce narodila tisíc devět set třicet sedmim roku, vyjela v štyrycet sedmim roku.*

3.3 Syntaktické změny

3.3.1 Vyšší frekvence osobních zájmen

Větší výskyt osobních zájmen je spojen především s jejich funkcí v roli podmětu, čehož si všímá především Čmejrková. Tento jev je dán ukrajinskou ortografií, která na rozdíl od češtiny nepoužívá sponové sloveso být – např. české *byla jsem* se ukrajinsky řekne *я була*. V tomto případě tedy dochází k smíšení české a ukrajinské gramatiky, čehož výsledkem je nadbytečné používání osobních zájmen: *já sem byla z toho v šoku, já nejsem k tomu zvyklá*.

Od našich informátorů uvádím následující: *já ženila už tady, já otuť pocházím, já jsem věděla, my jsme se, nu, moc nehlásili, já sem se tenkrát učila*.

3.3.2 Vazby v instrumentálu (a další změny slovesné rekce)

Při začleňování substantivního doplňku do věty se místo českého typu se spojkou „jako“ užívá instrumentál, jak správně uvádí Jančáková. Oporou je tomu ukrajinský instrumentál, který je pádem jmenného přísudku a doplňku⁴⁶. Například česky *pracoval jako instruktor* se ukrajinsky řekne *працював інструктором*. Uvedme si tyto příklady: *pracovala učitelkou, bil klobásníkem, pracoval kovářem*. Změna slovesné rekce se samozřejmě netýká pouze instrumentálu, najdeme ji i v jiných pádech. Čmejrková uvádí záměnu genitivu za dativ: *smáli se tady ze mě* (ukr. *вони з мене сміялися*), instrumentálu za lokál: *stejská se mi za domovem* (ukr. *я скучаю за батківщиною*), *zabývat se o tom* (ukr. *цікавитися про щос*, ukr. „pro“ znamená v češtině „o“).

U našich informátorů jsme se setkali s těmito změnami slovesné rekce: instrumentál namísto vazby jako + nominativ - *přijel desetiletým klukem* (*приїхав десятирічним хлопцем*), akuzativ za genitiv - *přijeli v česku krošnu* (*приїхали в*

⁴⁶JANČÁKOVÁ, Jana a JANČÁK, Pavel. *Mluva českých reemigrantů z Ukrajiny*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2004. s. 64.

щось), *já sem toho nikde nestyděla* (я цього нігде не соромилася), genitiv za instrumentál – *jezdím do takových našich kamarádů* (їжджу до наших друзів).

3.3.3 Uvozovací konstrukce a spojovací prostředky

Tuto kategorii bychom mohli také zařadit do lexikálních výpůjček z ukrajinštiny, neboť se jedná o prosté nahrazování českých uvozovacích částic ukrajinskými. O tomto rysu hovoří Čmejková⁴⁷ a uvádí tyto příklady: *to ešte není tak, nu, no, to* apod. Jančáková zase analyzuje náhradu českých spojek a spojovacích prostředků cizími, přičemž jde pouze o prvky lexikální bez zásahu do stavby věty.⁴⁸ Důležité je zdůraznit, že všechny uváděné typy je nutno považovat za přejetí, přestože se s řadou z nich setkáváme i v nářečích na Moravě a ve Slezsku, ale zpravidla až ve východních částech, ze kterých vlny emigrace na Volyň nevedly.

Velmi frekventovaná je prostě slučovací spojka *i* místo českého *a*: *von se votočil i šel tam, naložili se na plech i peklo se*. Místo odporovací spojky *ale* se používá ukrajinské *a*: *byl to ne Malin, a Malindorf; neřikali sako, a sáček*. Častou se ukázala být také přejatá spojka *bo* namísto českého *protože* ve větách se vztahem příčinným nebo důvodovým: *tag ho newzali na tu práci, bo je Čech; domu jo nepustili, bo to bylo daleko*.

My jsme se setkali s těmito přejímkami: ukrajinské *j* za české *i* – *proto j voni sem přijížděli, moja bábička j d'edeček*; uvozovací *nu* – *nu potom přijeli sem, my jsme se, nu, moc nehlásili, že sme Češi, nu, jak já, nu i teť to je čudnovský okres; i za české a – i jak se zorhanizovala společnost, bratr i sestra moje*.

3.4 Přízvuk

Nejmarkantnějším rysem, který proměňuje volyňskou češtinu, je zajisté přízvuk. Zde je ukrajinská interference znát na „první poslech“. Ukrajinština má na rozdíl od češtiny pohyblivý přízvuk – při ohýbání slov může měnit místo. Ukrajinský přízvuk je také dynamický (silový), zvětšení intenzity v přízvučné slabice je větší než v češtině, nikoliv však tak velké, aby vedlo k výrazné redukci nepřízvučných samohlásek, jak je

⁴⁷ ČMEJKOVÁ, Světlá: Naše a cizí v jazyce a kultuře Čechů z Ukrajiny. In BOGOCZOVÁ, Irena. *Naše a cizí v interetnické a interpersonální jazykové komunikaci = Swój i obcy w interetnickej i interpersonalnej komunikaciji językowej: sborník z mezinárodní vědecké konference: Ostrava 2001*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, 2001. s. 139.

⁴⁸ JANČÁKOVÁ, Jana a JANČÁK, Pavel. *Mluva českých reemigrantů z Ukrajiny*. Vyd.1. V Praze: Karolinum, 2004. s. 120.

tomu např. v ruštině.⁴⁹ Pocit cizího přízvuku v češtině volyňských Čechů navíc umocňuje fakt, že se v mnoha případech jedná o přízvuk významotvorný, kdy v podstatě nahrazuje českou kvantitu ve změně významu slova. Např. substantivum *допóза* vs. adjektivum *допозá* (cesta X drahá). Čmejrková tak zdůrazňuje vliv východoslovanské prozodie na odlišné přízvukování jednotlivých slov a celkovou intonaci výpovědi⁵⁰, Jančáková už detailněji rozebírá zvukovou formu při ztrátě české kvantity, přesun jádra výpovědi (větneho přízvuku) do středu věty, lexikalizaci cizího přízvuku formou dlouhé samohlásky a zkracování nepřízvučných koncových slabik.⁵¹ Uvádím některé příklady z našeho výzkumu: *dříu psáli psáni, po mámince já Součkovich, přijeli prádědeček s prábabičkou, přijeli z Párdubic, dali jim tady zém, tak zapamatóvala to.*

⁴⁹ LEŠKA, Oldřich a ŠIŠKOVÁ, Růžena. *Mluvnice současné ukrajinštiny*. Vyd. 1. Praha: Euroslavica, 2001., s. 40.

⁵⁰ ČMEJRKOVÁ, Světlá: Naše a cizí v jazyce a kultuře Čechů z Ukrajiny. In BOGOCZOVÁ, Irena. *Naše a cizí v interetnické a interpesonální jazykové komunikaci = Swój i obcy w interetnickej i interpersonalnej komunikaciji językowej: sborník z mezinárodní vědecké konference: Ostrava 2001*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, 2001. s. 139.

⁵¹ JANČÁKOVÁ, Jana a JANČÁK, Pavel. *Mluva českých reemigrantů z Ukrajiny*. Vyd.1. V Praze: Karolinum, 2004. s. 117-118.

4 Metodologie výzkumu

Velkým tématem, které by vydalo na celou monografii, je otázka lexikálních přejímek ve volyňské češtině, neboť tato rovina podléhá změnám nejvíce (shodně s Jančáková, Jančák 2004). Nejčastěji jsou zmiňovány výpůjčky z každodenního života, hospodářského života; výrazným vlivem je politická terminologie, kterou naši krajané přejali až na území Ukrajiny, a tudíž se například slovní zásoba spojená s dobou komunismu objevuje výhradně v ukrajinštině (chodili jsme do *kolhospu* apod.), nezřídka pak v ruštině. Více se tomuto tématu věnuje Jančáková s Jančákem, kteří vycházejí z lexémů dotazníkových šetření pro Český jazykový atlas. Hesla v dotazníku jsou řazena do věcněvýznamových okruhů, na hesla v dotazníku lze tedy pohlížet jako na soubor sémanticky uspořádaných lexikálních jednotek.⁵² Jedním z možných způsobů, jak vést analýzu námi nasbíraných lexémů, by tak byla komparace se sémantickými okruhy již provedených výzkumů, nicméně srovnání tematických okruhů obydlí, domácnost, jídlo a pití, hospodářství, živočišstvo, krajina a zvyky atd.⁵³ by nebylo odpovídající, neboť naše metoda získávání dat byla zcela jiná. Proto je velmi důležité se nyní pozastavit nad způsobem, jakým jsem lexémy získávala, a tedy jak byly vedeny rozhovory a co bylo klíčem k excerptci slov z toho kterého dotazování, neboť ne všechna data byla do mé analýzy zahrnuta. S přihlédnutím k částečné kvantitativní analýze lexémů této práce bylo potřeba vybrat mluvčí s dobrou znalostí češtiny, která je zároveň původní, nikoliv naučená, aby poté byly frekvenční slovníky o něčem vypovídající.

4.1 Specifikace výzkumu

Výzkum volyňské češtiny probíhal v červnu a září roku 2018 převážně v Žitomirské oblasti Ukrajiny. Tazatelé z řad výzkumného týmu sice měli k dispozici dotazníky, ty však sloužily k získání a zaznamenání základních údajů (pohlaví, věk, vzdělání, etnická příslušnost). Nicméně i tyto základní body mnohdy spustily v návaznosti na ně obširnější témata – především co do vzdělání a tématu českého jazyka (pro představu nejčastěji používaným autosémantikem byl *klas* (клас) ve významu školní třídy, hned v závěsu za ním je adverbium *po česky* (по-чеськи), které

⁵² JANČÁKOVÁ, Jana a JANČÁK, Pavel. *Mluva českých reemigrantů z Ukrajiny*. Vyd.1. V Praze: Karolinum, 2004. s. 128.

⁵³ Více k okruhům in JANČÁKOVÁ, Jana a JANČÁK, Pavel. *Mluva českých reemigrantů z Ukrajiny*. Vyd.1. V Praze: Karolinum, 2004. s. 129-130.

na třetí nejfrekventovanější pozici autosémantik doprovází příslovce *po ukrajinsky* (поукраїнськи), tato adverbia se vůči sobě významově vymezují (dost časté byly výroky *Mluvíme po česky a ne po ukrajinsky*). Někteří tazatelé byli zase ovlivněni svým profesním směřováním, a proto řídili rozhovor podle vlastní potřeby získání dat – v rozhovorech je velmi citelná linka původních českých tradic motivovaná však nikoliv dotazovanými, ale zástupci řešitelského týmu. Můžeme tedy říci, že případné tematické okruhy lexémů, které by bylo možné najít v našem výzkumu, neodpovídají průměrné slovní zásobě volyňské češtiny, ale jsou výsledkem užšího zaměření jednotlivých tazatelů či dotazníkových položek. Proto jsem také zavrhla možnost komparace s předchozími výzkumy, neboť k tomu by bylo zapotřebí stejné metodologie, v ideální případě i použití stejného Dotazníku⁵⁴, který byl využit Jančákovou, Jančákem.

K fonetickému přepisu bylo vybráno 29 rozhovorů, z nichž jsem já k dalšímu zpracování vybrala 18. Při výběru jsem se na prvním místě řídila mírou „kontaminace“ českého jazyka ukrajinismy. U některých respondentů se totiž spíše jednalo o ukrajinštinu se zbytky čechismů, a také tito více méně odpovídali na otázky jednoslovně či vůbec a reagovali až poté, co byl dotaz přeložen do ukrajinštiny. Na druhém místě bylo potřeba určit, zdali je čeština dotyčného výsledkem přirozeného každodenního používání, anebo se jedná o jazyk v podstatě sekundárně nabytý – především se vznikem českých spolků v 90. letech přišla i možnost docházet na bezplatné kurzy češtiny a mnoho volyňských Čechů této možnosti využilo a využívá s vědomím potřeby udržování vlastní identity češtví. V podstatě polovina vynechaných rozhovorů nevyhověla kritériu prvnímu, kdy se jednalo spíše o pasivní než aktivní znalost češtiny, a druhou část jsem musela ponechat stranou, neboť byla čeština respondentů naučená a nejednalo se tedy o typický vzorek volyňské češtiny. Ideálním pro mě byl respondent, jenž používal český jazyk denně, moc často ze své vesnice nevyjížděl a popřípadě nikdy nebyl v České republice (například jeden z respondentů byl dočasným reemigrantem v ČR, vychodil tam celou ZŠ a pár let dokonce pracoval v samoobsluze, takže, ačkoliv k dnešku již žije na Ukrajině přes 40 let, je jeho čeština značně odlišná od průměrného vzorku, se kterým jsem pracovala).

Dalším metodologickým problémem byla různá délka rozhovorů. Má-li být jedním z výstupů frekvenční slovník, měl by vycházet ze zhruba stejně dlouhých rozhovorů, neboť slovní zásoba každého z respondentů se v něčem lišila, a kdybychom

⁵⁴ Jedná se o Dotazník pro výzkum českých nářečí z roku 1964, jenž byl aplikován pro výzkumy reemigrantů v 90. letech, více na str. 23 in JANČÁKOVÁ, Jana a JANČÁK, Pavel. *Mluva českých reemigrantů z Ukrajiny*. Vyd.1. V Praze: Karolinum, 2004.

zahrnuli do analýzy dvouhodinový rozhovor s třemi sty lexémy vedle rozhovoru trvajícího třicet minut a obsahujícího lexémů pouze padesát, nedošli bychom k odpovídajícím výsledkům, jelikož slovní zásoba dvouhodinové nahrávky bude dominantnější. Klíčem k přepisu proto nebyla délka rozhovoru, ale počet ukrajinismů. Cílem bylo vypsat z každé nahrávky sto slovních obrátů a po dosažení této hranice z další části rozhovoru vybrat jen slova výjimečná, která u jiných respondentů zmíněna nebyla. Těchto „výjimečných slov“ však bylo velmi málo, i proto se můžeme domnívat, že hranice sta slov u každého z respondentů je dostačující.

4.2 Způsob analýzy a cíle výzkumu

Otázkou zůstává, jakým způsobem budou data analyzována. Pro naše potřeby je schůdnější varianta analýzy ukrajinismů podobným způsobem, jakým s nimi pracuje Lenka Zajícová ve své publikaci *Český jazyk v Paraguayi*. Jak již bylo výše zmíněno, Zajícová se mj. zabývá i krajany v Jižní Americe, kteří tam přišli na počátku 20. let 20. století z Volyně. V podkapitole *Ukrajinské vlivy v rovině lexikální*⁵⁵ rozděluje ukrajinismy na dvě velké skupiny – lexikální přejímky, tj. slovoformy, které přešly do mluvy volyňských Čechů z ukrajinštiny v nezměněné formě, a sémantické kalky, jež představují ukrajinská slova pozměněná např. českou flexí atp. Tyto dvě skupiny lexémů dále dělí podle slovních druhů na substantiva, adjektiva atd. Tento způsob práce s lexikální rovinou ukrajinských výpůjček ve volyňské češtině se mi zdá praktičtější, ovšem vlastní analýzu oproti Zajícové ještě zprecizuji a rozvinu. Zajícová totiž u některých slov nerozlišuje vliv ukrajinský od ruského – například u lexikálních přejímek řadí k adverbium *posle*, tj. české potom. Přestože je správně uvedena ukrajinská spisovná varianta *після*, již zde zcela chybí informace o tom, že se spíše jedná o přejímku z ruštiny, nikoliv z ukrajinštiny (ruské *после*). Problém je vidět i v možné záměně sémanticky rozdílných slov v ukrajinštině a ruštině. Zajícová uvádí slovo *nevěsta* používané namísto českého *snacha*, správně uvádí, že *невістка* znamená ukrajinsky *snacha*, avšak ruské slovo *невеста* má stejný význam jako v češtině, čili nevěsta, popřípadě snoubenka. Z uvedeného kontextu použití slova je navíc patrné, že se bude spíše jednat o přejímku z ruštiny: *to sestra jeho, moje nevjesta*.⁵⁶ V jiných kontextech uvedených Zajícovou se již může jednat o ukrajinskou výpůjčku, bylo by

⁵⁵ ZAJÍCOVÁ, Lenka. *Český jazyk v Paraguayi: studie o jazykovém kontaktu a zániku*. 1. vyd. V Olomouci: Univerzita Palackého, 2010. s. 196-206

⁵⁶ ZAJÍCOVÁ, Lenka. *Český jazyk v Paraguayi: studie o jazykovém kontaktu a zániku*. 1. vyd. V Olomouci: Univerzita Palackého, 2010. s. 203.

však dobré zmiňovat obé varianty a upozornit tak na možnou záměnu významu. K úskalí v rozlišování původu lexikální intervence se ještě dostaneme.

Problematika citelného vlivu ruštiny na volyňskou češtinu nás vede k důležitému tématu tzv. suržyku ve slovní zásobě naší krajanů. Žádný z českých lingvistů se nezabývá touto hůře rozluštitelnou otázkou přejímek, které vznikly syntézou ruštiny a ukrajinštiny. Suržyk je u mnoha našich mluvčích velmi citelný. „Současnou jazykovou situaci Ukrajiny charakterizuje konflikt mezi dvěma spisovnými jazyky – ukrajinským a ruským.“⁵⁷ Důsledkem tohoto konfliktního bilingvismu je hybridní forma jazyka, která vzniká prolnutím dvou kodifikovaných jazyků. Tento problém se týká především středních a východních regionů Ukrajiny, právě oblast našeho výzkumu spadá především do centrální části Ukrajiny, a proto by bylo dobré toto téma neopomíjet. K suržyku se neřadí pouze sémantické kalky vzniklé prolnutím ukrajinštiny a ruštiny, ale také lex. přejímky z ruštiny, kdy mluvčí nahodile používá lexémy z toho či onoho jazyka, přičemž zde hraje významnou roli i fonetická rovina, kdy jsou ukrajinská slova vyslovována podle ruského úzu (např. [a] za [o]) a naopak. Blíže se k rovinám suržyku dostaneme v samotné analýze. Je třeba také podotknout, že byla všechna slova ověřována ve slovnících: česká podle Slovníku spisovného jazyka českého⁵⁸, ukrajinská dle Akademického výkladového slovníku⁵⁹ a pro ruštinu, která je zde zmíněna spíše okrajově, postačil internetový slovníkem Lingea⁶⁰.

Cílem výzkumu je tedy podat komplexní lingvistickou analýzu slovní zásoby volyňských Čechů se zaměřením na lexikální výpůjčky. Na základě předchozích výzkumů nám půjde o přesnější kategorizaci jednotlivých rovin (výpůjčky, kalky) s akcentem na rozlišení původu interference – drtivá většina pramení z majoritní ukrajinštiny, čemuž odpovídá i název této práce, nicméně zde budeme sledovat i linku ovlivňování ruštinou, která je poměrně citelná. Vzhledem k již existujícím pracím s tematikou volyňské češtiny také poukážeme na doposud opomíjený fenomén suržyku v mluvě volyňských Čechů. Cílem je také podat přehlednou charakteristiku vybraných lexémů v tabulkách s komentáři; tyto lexémy vychází z celkového korpusu lexikálních ukrajinismů (rusismů), všechny lexémy najdete v příloze této práce.

⁵⁷ МАСЕНКО, Л. *Мова і суспільство: Постколоніальний вимір*. Київ: КМ Академія, 2004. s. 116

⁵⁸ *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. Copyright © [cit. 12.05.2019]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/>

⁵⁹ *Академічний тлумачний словник української мови* [online]. Copyright © 2018, [cit. 12.05.2019]. Dostupné z: <http://sum.in.ua/>

⁶⁰ *Rusko-český slovník | Lingea* [online]. Copyright © Lingea s.r.o., 2017. [cit. 12.05.2019]. Dostupné z: <https://slovniky.lingea.cz/rusko-cesky/>

4.3 Korpus lexikálních ukrajinismů

Nakonec je třeba zmínit, jak jsem dané ukrajinismy třídila. Prvotní přepis probíhal v programu Exmaralda, se kterým jsem měla zkušenosti již z fonetického přepisu rozhovorů. Na ukázkové tabulce si můžete povšimnout, že daná slovoforma [ort] má minimálně tři, maximálně pět anotací. K základním třem anotacím patří její lemmatizovaná forma [lemma] (základní forma lexému, která se uvádí ve slovnících jako reprezentativní), určení slovního druhu [pos] a překlad [překlad]. Ke specifickému označení patří zjednodušené fonetické přepisy [fon], pokud se jednalo o formu sémantického kalku, a také poznámky [poznámky] používané většinou pro lexémy pod vlivem ruštiny, nebo pro potřebné uvedení slova do kontextu (u komplikovanějších variant, kdy například nebylo totéž označení pro daný slovní druh).

	0 [00:	1 [00:04.0]	2 [00:06.0]	3 [00:0	4 [00:10.0]	5 [00:1	6 [00:1	7 [00:	8 [00:20.0]	9 [00:2
[fon]		poselení	do revoluciji		na vojně				zamužem	
[ort]	ой	поселення	до революції	после	на війне	убили	убили	вже	вийшла заміж	после
[lemma]	ой	поселення	революція	после	війна	убити	убити	вже	вийти заміж	после
[pos]	interj.	n.	n.	prep.	n.	v.	v.	adv.	v.	prep.
[překlad]	<i>och</i>	<i>osídlení</i>	<i>do revoluce</i>	<i>po</i>	<i>ve válce</i>	<i>zabili</i>	<i>zabili</i>	<i>už</i>	<i>vdala se</i>	<i>po</i>
[poznámky]				<i>ПУ</i>	<i>ПУ</i>				<i>máma byla už замуžem, vstala tam</i>	<i>ПУ</i>

Vzhledem k tomu, že program Exmaralda je primárně určen pro fonetickou transkripci, ukázalo se jako vhodnější přenést data do korpusového systému Bonito, ve kterém se s jednotlivými lexémy pracuje lépe. Dané anotace byly zachovány s tím, že namísto označení [ort] bylo použito [word] a zároveň tato položka slouží při vyhledávání jako výchozí (červeně označené). Ilustruji tentýž výsek lexémů ukázkou z korpusu.

ой/ой/och/interj//
поселення/поселення/osídlení/n/poselení/
до революції/революція/do revoluce/n/do revoluciji/
после/после/po/prep//ПУ
на війне/війна/ve válce/n/na vojně/ПУ
убили/убити/zabili/v//
убили/убити/zabili/v//
вже/вже/už/adv//
вийшла заміж/вийти заміж/vdala se/v/zamužem/máma byla už замуžem, vstala tam
после/после/po/prep//ПУ

V následující kapitole se již budeme věnovat přímo analýze. Ve slovní zásobě volyňských Čechů poukážeme na více rovin lexikálních ukrajinismů, než je tomu v dosavadních výzkumech. V první řadě podám základní **základní kvantitativní zhodnocení všech lexémů** pomocí korpusové analýzy. Podrobnější analýza potom ukáže vybrané **lexikální kalky, lexikální přejímky a suržyk**. Také se budu v rámci neadaptovaných přejímek věnovat mezijazykovým homonymům/paronymům, tzv. falešným přátelům, tedy slovům, která by mohla čtenáře či posluchače volyňské češtiny zmást či dokonce přivést přímo k opačným významům, než je pravá sémantika daných slov. K přiblížení specifických neadaptovaných výpůjček také poslouží podkapitola o ukrajinských reáliích.

5 Kvantitativní korpusová analýza lexikálních ukrajinismů – obecný úvod

Tabulka 1: Frekvence slovních druhů

pos:	##
n	623
v	346
adv	188
par	187
adj	90
prep	57
interj	43
conj	32
pron	20
num	19

V této kapitole se blíže podíváme na kvantitativní zhodnocení ukrajinských výpůjček pomocí programu Bonito. Z rozhovorů bylo excerpováno celkem 1606 tokenů. Frekvenčních zastoupení slovních druhů si můžeme prohlédnout v tabulce. Zajímavá je čtvrtá pozice partikulí mezi autosémantiky, v této skupině se schovávají slovní „parazité“ jako například *nu* (no) *hy* s 53 zastoupeními, které samozřejmě může být motivováno i severovýchodočeským nářečím a udržováno ukrajinským jazykovým prostředím. Samozřejmě k nejčastějším výpůjčkám patří autosémantika, jejich konkrétní příklady už nejsou tak signifikantní, a to vzhledem k širokému záběru různých témat při rozhovorech, jak jsem se již vyjádřila v metodologické části.

Podívejme se nyní na specifitější rozčlenění oněch 1606 tokenů. Povšimněme si především motivovanosti daných výpůjček. Ukázalo se, že nejčastěji do volyňské češtiny pronikají přímo slova z ukrajinštiny, a to v jejich správné ortografické formě. Ukrajinských slov se u našich respondentů vyskytlo celkem 925. Druhou nejfrekventovanější skupinu tvoří ukrajinské lexikální kalky s počtem 403 slov. Vzhledem k tomu, že se v této práci budeme věnovat i suržyku, zahrnuje jsem do analýzy také čisté rusismy a ruské sémantické kalky. Těch bylo o poznání méně, avšak i tak tvoří poměrně významnou skupinu. Ruská slova tvoří 1/8 výpůjček, konkrétně 203 lexémů, jejich lexikální kalky jsou potom zastoupeny nejméně – s počtem 76 slov. Zaměříme-li se konkrétně na suržyk, budeme do jeho rámce počítat ukrajinsko-ruské kalky a ruské výpůjčky. Dostaneme tak skupinu 279 lexémů, která se objevila v češtině volyňských Čechů a pravděpodobně by se v podobném zastoupení našla i v ukrajinském jazyce rodilých Ukrajinců. K jednotlivým skupinám výpůjček se ještě podrobněji vrátíme v následujících kapitolách.

по-чеськи (česky)	adv	43
по-українськи (ukrajinsky)	adv	26
война (válka) R	n	21
клас (školní třída)	n	17
хата (dům)	n	17
церква (pravoslavný kostel)	n	15
конечно (určitě) R	adv	13
начать (začít) R	v	13
збиратися (chystat se)	v	13
село (vesnice)	n	12
разом (společně)	adv	11
костюл (katolický kostel)	n	10
завод (fabrika)	n	9
значити (znamenat)	v	8
пропасти (ztratit se)	v	8
їхній (jejich)	pron	7
пенсія (důchod)	n	7
держати (chovat dobytek)	v	6
святкувати (slavit)	v	6

Pokud bychom se přeci jen chtěli zčásti dotknout tematických okruhů, může pro nás být přínosem lemmatizovaný frekvenční slovník autosémantik. Většinu tvoří lemmata ukrajinských slov, ruská jsou označena značkou R. V tabulce vidíme dvacet nejčastějších zástupců, z nichž můžeme lehce odvodit témata, o kterých mluvčí nejčastěji hovořili.

Tabulka 2: Lemmatizovaný frekvenční slovník autosémantik

Jak již bylo zmíněno, bez rozdílu každý hodnotil a srovnával jazykovou situaci, proto se také dvě

nejfrekventovanější autosémantika týkají ukrajinského a českého jazyka. Je vidět, že na češtinu je kladen větší důraz, když je adverbium *česky* téměř dvakrát častější než *ukrajinsky*. Dalším častým tématem byla válka (война, пропасти), nutná náboženská konverze volyňských Čechů (церква vs. костюл), pracovní kariéra a důchod (завод, пенсія), což bylo dáno i vyšším věkem respondentů. Samozřejmě jsme se dotkli i života ve vesnici (село, держати, святкувати).

Tabulka 3: Lemmatizovaný frekvenční slovník sysémantik

lemma:	pos:	##
ну	par	53
от	par	39
ну	interj	36
да	par	30
после	prep	20
і	conj	12
даже	par	10
ну і	par	10
ж	par	9
і всьо	par	8
бо	conj	8
про	prep	6
із	prep	5
геть	par	5
на	prep	5
з	prep	5
всьо	par	4
зі	prep	3
ой	interj	3

Pro srovnání si představíme také lemmatizovaný frekvenční slovník sysémantik, pro zjednodušení jsou k nim řazeny také interjekce, a to už s ohledem na problematiku určení hranice slovních druhů partikulí vs. interjekcí.⁶¹ Na výseku nejčastějších sysémantických přejímek vidíme, že vstupují do volyňské češtiny snáze než slova plnovýznamová. Belgický lingvista Van Coetsem označoval ve svých pracích sysémantika jako tzv. funkory, které jsou sice lexikální (jde o prvky), ale zároveň slouží k vyjadřování gramatických vztahů, a proto vykazují větší míru stability⁶², jinými slovy – sysémantika mají větší tendenci k tomu stát se gramaticky správnými přejímkami než slova plnovýznamová.

⁶¹ Konkrétně i našem případě odpovídá relativita řazení již zmíněného *nu*, o témže problému se zmiňuje článek Miroslava Vondráčka *Citoslovce a částice – hranice slovního druhu*, dostupné na <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7419>

⁶² BOČEK, Vít. *Praslovanština a jazykový kontakt*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2014. s. 149.

6 Lexikální kalky

Otázka lexikální kalků je poměrně složitá, a to už v jejím teoretickém ukotvení. Zastavme se se proto nejprve u toho, co pojmem lexikální kalk myslíme. Tematikou kalků se zabývá především sociolingvistika či lingvistická antropologie. Jedním z badatelů, v této oblasti kovaným, je Jan Pokorný, jenž definuje kalky jako „vytvoření nového výrazu pomocí sousloví nebo derivace na základě vzoru z cizího jazyka, doslovným překladem a rozšiřováním významu existujících slov podle slov cizího jazyka“.⁶³ Toto poměrně široké vymezení rozebírá Jan Chromý, kdy kalky dělí na sémantické a slovotvorné: „Z lexikálních interferencí rozlišujeme sémantické kalky, u nichž dochází k rozšíření významu určitého slova na základě analogie s druhým jazykem. Druhým podtypem (...) jsou pak slovotvorné kalky, při kterých se v jazyce vytváří slovo na základě slovotvorného základu druhého jazyka.“⁶⁴

Z těchto definic tedy vyplývá, že máme tři druhy lexikálních kalků, a to slovotvorné (vytvářející zcela nové slovo), sémantické (rozšiřující význam slova zdrojového jazyka) a překladové (přímý překlad ze zdrojového jazyka do jazyka mateřského). Je třeba si tuto definici jasně vyložit, protože hranice mezi jednotlivými druhy kalků je poměrně tenká, o čemž svědčí i častá terminologická nepřesnost v jejich užívání. V praxi to totiž funguje trochu jinak.

Například Lenka Zajícová hovoří o sémantických kalcích v souvislosti se změnou významu pod vlivem formálně podobných slov⁶⁵, tedy se jedná o sémantické kalky totožné s našimi definicemi. Dále zmiňuje typy kalků, nazvané taktéž sémantické, které udržují v aktivním užití slova, jež na mateřském území již zanikla (například ukr. *časem* ve smyslu *někdy*). Máme zde tedy další druh kalků, se kterým je třeba při klasifikaci počítat. Článek věnující se vídeňské češtině *Jak dnes mluví vídeňští Češi*⁶⁶ zase pojednává o gramatických kalcích ve smyslu slovotvorných, a to na základě překladu německého slova českým. Tím pádem se nám zde stírají kategorie slovotvorných a překladových kalků v jedno – např. *Telefonbuch* používají ve své mluvě vídeňští Češi jako *telefonní knihu*. Autorka Stanislava Kloferová dále operuje i s

⁶³ POKORNÝ, Jan a HANULIAK, Juraj. *Lingvistická antropologie: jazyk, mysl a kultura*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. s. 126.

⁶⁴ CHROMÝ, Jan. *Základy sociolingvistiky: Učební materiál pro studenty oboru český jazyk a literatury* [online]. 1. Praha: Univerzita Karlova, 2014. s. 23.

⁶⁵ ZAJÍCOVÁ, Lenka. *Český jazyk v Paraguayi: studie o jazykovém kontaktu a zániku*. 1. vyd. Olomouci: Univerzita Palackého, 2010. s. 203.

⁶⁶ Naše řeč – Jak dnes mluví mladí vídeňští Češi II. *Naše řeč - Základní informace* [online]. Copyright © 2011 [cit. 15.04.2019]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7456>

gramatickými kalky, kdy se užije českého výrazu a německé vazby, to však již není otázka lexikálních přejímek, ale syntaxe, což není předmětem této práce.

V našem případě budeme i vzhledem k blízkosti češtiny a ukrajinštiny pracovat pouze se sémantickými kalky, neboť u kalků slovtvorných se nám situace komplikuje ještě značnou interferencí ruštiny, která je mnohdy lehce zaměnitelná s českou (viz níže pojednání o koncovkách lokálu). **Sémantické kalky** pro nás tedy představují ty lexémy, které rozšiřují význam slov mateřského jazyka, prakticky se tedy bude jednat o mezijazyková homonyma a paronyma⁶⁷; kalky dle Zajícové, které udržují v užívání na mateřském území zaniklá slova, až na pár výjimek vynecháme, neboť tato analýza přepokládá dialektologické zaměření, kterému se v této práci nevěnujeme. Dané kategorie ještě budou rozčleněny na základě toho, z jakého jazyka vzešly – z ukrajinštiny, nebo z ruštiny. U slov k porozumění komplikovanějších uvádíme i kontext, ve kterém byla použita.

6.1 Ukrajinské lexikální kalky

Vzhledem k vysokému počtu ukrajinských lexikálních kalků (403 slov) uvádím pouze výběr těch nejfrekventovanějších a lingvisticky nejzajímavějších. Jak si můžete všimnout, ve výčtu nejsou uvedeny základní tvary kalků, neboť pracujeme s tvary pouze doloženými tak, jak je mluvčí použil. Díky složitému terminologickému uchopení kalků je třeba zdůraznit, že pro nás sémantické kalky představují ty lexémy, které v češtině formálně existují, ale mají díky vlivu ukrajinštiny pozměněný či rozšířený význam. Mezi kalky najdeme i slova synsémantická; těch je podstatně méně, protože tato vstupují spíše jako čisté výpůjčky, jak již bylo výše zmíněno. Díky tomu se vám dostává plného výčtu synsémantických kalků, jejich frekvence je opravdu nízká a zástupci některých slovních druhů i chybí.

6.1.1 Substantiva

Mezi substantivy najdeme dvě skupiny sémantických kalků. Většina z nich je podstatným jménem jak po formální, tak po funkční stránce. Za zmínku stojí například *rodiče* ve smyslu příbuzní, ukrajinština český výraz *rodiče* v tomto kontextu nezná,

⁶⁷ O přítomnosti homonym/paronym hovoří i Lenka Zajícová v kapitole věnované španělským vlivům na lexikální úrovni paraguayské češtiny. Při členění sémantických kalků užívá pojmu „sémantické kalky vlivem blízkosti formy“ a „sémantické kalky vlivem blízkosti významu“ (in ZAJÍCOVÁ, Lenka. *Český jazyk v Paraguayi: studie o jazykovém kontaktu a zániku*. 1. vyd. V Olomouci: Univerzita Palackého, 2010. s. 164-165). Toto další členění sémantických kalků je však dle mého přínosné, pokud hovoříme o kalkování dvou typologicky vzdálenějších jazyků – zde slovanského a románského. Při pokusu o toto dělení u dvou slovanských jazyků bychom se nevyhnuli jistým spekulacím, a proto se do další kategorizace nepouštíme.

v tomto případě by bylo ekvivalentem батьки, jež jsme při lexikální analýze nenašli. Dále lexém *starost* odvozené od ukrajinského старість a sémanticky přejaté jako stáří, pro *starost* v českém významu má ukrajinština výraz тупбота, jenž se také u našich mluvčích neobjevil. Smysl ukrajinského старість je uchován v českém adjektivu starý, nicméně i v tomto případě disponuje ukrajinština takřka synonymním ekvivalentem старий. Dalších sémantických kalků tohoto typu si můžete všimnout ve výčtu. Druhou, menší skupinou jsou substantiva, která formou odpovídají adjektivům, ale funkčně jsou v roli podstatných jmen, jedná se tak o transpozici adjektiv na substantiva⁶⁸. Sem by patřily dva kalky: *vychodnej* ve smyslu volný den a *první* označující polévku jako první chod jídla.⁶⁹

<i>rodiče</i>	(příbuzní)	родичі
<i>vychodnej</i>	(volný den, op. k pracovní)	вихідний
<i>pásečky</i>	(speciální velikonoční koláče, podobné mazanci)	пасочки
<i>starost</i>	(stáří)	старість
<i>teplíce</i>	(skleník)	теплиця
<i>bytečky</i>	(řízky)	биточки
<i>rozstřel</i>	(poprava)	розстріл
<i>památka</i>	(pomník)	пам'ятка
<i>první</i>	(polévka)	перша
<i>výpustek</i>	(absolventský ročník)	випускний

6.1.2 Adjektiva

V této kategorii by pozornosti neměla ujít aplikace protetického *v* do kalku *vostatní*. Jak se budu vyjadřovat i níže, právě tento prvek by měl být zásadním pro dialektologické důkazy stále živého protetického *v* ve volyňské češtině a ne jeho záměna s ukrajinskou gramatickou normou ve slovech jako *von*, *vona*, *vod* (він, вона, від). Gramatické problematice lexikálních ukrajinismů u adjektiv se budeme podrobněji věnovat v kapitole lexikálních přejímek, proto si zde spíše přiblížíme z výčtu vybrané kalky po významové stránce v kontextu jejich mezijazykové homonymie. Tak například kalk *strojený* vychází z ukrajinského строєний, tento lexém by řada současných ukrajinských puristů řadila k rusismu. Nicméně ukrajinský akademický výkladový slovník toto slovo zná ve smyslu budovat, stavět, odtud tedy adjektivizované verbum, které se kalkuje na *strojený*. Často zmiňovaným sémantickým kalkem (i v souvislosti

⁶⁸ Viz více Božena Bednaříková: Slovo a jeho konverze (doplňm!), s. 161.

⁶⁹ Zde je pro lepší objasnění lepší uvést ukrajinský kontext užívání těchto slov podle Akademického výkladového slovníku: У вихідний їду рибалити. (О víkendu jedu rybařit.); На перше я хочу бульйон. (Jako polévku chci bujón.).

s dalšími slovanskými jazyky v jiných odborných pracích – například s polštinou, ruštinou) je *svěžej* ve smyslu českého čerstvý, zde by platila mezijazyková homonymie i opačně, neboť ukr. черствий znamená starý (chléb).

<i>vostatní</i>	(poslední)	останній	
<i>přejety</i>	(přestěhovaní)	переїхані	<i>byli sem přejety</i>
<i>strojený</i>	(stavěný)	строєний	
<i>svěžej</i>	(čerstvý)	свіжий	<i>svěžej chleba</i>
<i>ostatní</i>	(poslední)	останній	

6.1.3 Pronomina

Ze zájmen můžeme k sémantickým kalkům přiřadit snad jen lexém *jedna* (*zůstala tam jedna*), který nahrazuje české zájmeno sama. Tento kalk odpovídá zřejmě potřebě předejít komunikačním ukrajinsko-českým nejasnostem, protože ukrajinské саме je adverbium a znamená v překladu přesně, právě (například ve vazbě Odkud jsi? – Звідки ти саме?).

6.1.4 Verba

Nejpočetnější skupinou sémantických kalků jsou slovesa. Opět si zdůrazníme jejich některé významové zvláštnosti (k morfologii a hláskosloví se dostaneme níže). Nejedná se pouze o nejfrekventovanější kalky v naší analýze, ale také o kalky nejkomplikovanější, v mnoha případech je sporné určení, zdali jde o sémantický kalk, či onu třetí kategorii kalků dle Lenky Zajícové, ve které se počítá se slovy, která udržují v užívání slova na našem území již zaniklá či zastaralá. Proto zde uděláme výjimku a tuto skupinu kalků si charakterizujeme zvlášť:

Mohli bychom sem zařadit kalk *sbírat se*, podpořené ukrajinským збиратися, které udržuje v užitku české poněkud zastaralé sbírat se (podle SSJČ například ve větě: „Lidé se sbírali a šli na pole.“). Vzhledem k tomu, že je toto slovo ve svém lemmatizovaném tvaru nejfrekventovanějším slovesem v našem korpusu, můžeme téměř s jistotou tvrdit, že se opravdu jedná o případ přeživšího původního českého verba, jež v užitku udržuje podobný tvar ukrajinského ekvivalentu. Podle SSJČ bychom mohli do této skupiny zařadit i kalk *propad*, jež lze považovat za české slovo téhož sémantického významu jako v ukrajinském prostředí – odpovídá mu ustálené knižní spojení „v smrt propadnout“. Nicméně v tomto případě se jistě nejedná o sémantické centrum tohoto slova v porovnání s jeho ukrajinským protějškem.

Bezesporu sem potom patří *držet* (starší výraz pro chovat dobytek), dobírají (odpovídající českému staršímu výrazu dobírat se).

<i>sbírat se</i>	(scházet se)	збиратися	<i>často jsme se scházeli večer</i>
<i>propad</i>	(zmizel)	пропав	<i>propad na vojně</i>
<i>propadá</i>	(ztrácet se)	пропадає	<i>zem propadá a zarůstá</i>
<i>drželi jsme</i>	(chovat)	ми держали	<i>drželi jsme slepic</i>
<i>dobírají</i>	(dojíždějí)	добираються	<i>dobírají se do školy autobusem</i>

Nyní se podívejme na vybrané čistě sémantické kalky z řad verb, které pouze rozšiřují význam slov, jež v češtině existují. Snad nejfrekventovanější ukrajinský imperativ *давайте*, vyjadřující nabídku/ponuku ke společné činnosti, dal vzniknout kalku *dávejte*, jehož ekvivalentem by v češtině mohl být obdobný imperativ *pojd'te* (něco společně dělat). Slovo *nerozvalil se*, zde v kontextu *nerozpadl se*, máme v češtině sice také, ovšem v tomto smyslu se používá pouze s fyzickými předměty (podle SSJČ např. s hradem, domem, zdí atd.), nikoliv však pro pojem jako je lexém vyjadřující konec éry nějakého státního zřízení (např. SSSR). Za zmínku ještě stojí sémantický kalk *zřezat* ve smyslu *skácet*, podle SSJČ *zřezati* znamená řezáním zpracovat – například kmeny na prkna, ovšem v tomto případě se jedná o prvotní zpracování dřeva, tedy jeho těžbu.

<i>dávejte</i>	(pojd'te)	давайте	<i>dávejte, budeme něco zpívat</i>
<i>rozstříleli</i>	(popravili)	розстріляли	
<i>svázat se</i>	(zkontaktovat se)	зв'язатися	
<i>nerozvalil se</i>	(nerozpadl se)	не розвалився	<i>nerozvalil se SSSR</i>
<i>zdvát</i>	(splňovat)	здавати	<i>musela zdvát ty zkoušky</i>
<i>popad</i>	(dostal jsem se)	попав	<i>já popad v armiju</i>
<i>strojily</i>	(stavěly)	строїли	<i>stejně se strojily chaty</i>
<i>posadit</i>	(vysadit)	посадити	<i>šly jsme kytičky posadit</i>
<i>zajmuli</i>	(obsadili)	займали	<i>zajmuli první místo</i>
<i>vyšla za</i>	(vdala se)	вийшла за	
<i>vyrostili</i>	(vypěstovali)	виростили	
<i>vymlouvám</i>	(vyslovuji)	вимовляю	
<i>zajíždí</i>	(přijíždí)	заїжджає	
<i>nepřepisuju se</i>	(nedopisuju si)	переписуюся	
<i>pomluvila</i>	(pohovořila)	порозмовляла	<i>pomluvila by s vámi pěkně</i>
<i>zřezat</i>	(skácet)	зрізати	<i>bylo třeba zřezat stromy</i>

Na závěr analýzy sloves jsem si nechala dvojici kalků *zachází* a *schází*, která jsou významově i formálně v naší klasifikaci hůře zařaditelná. V obou případech se jedná o slova vytvořená pomocí významotvorných prefixů od slovesa *chodit*. *Zacházet*

má v češtině na rozdíl od ukrajinštiny mnohem více významů a jeden z nich je totožný s ukrajinským – totiž zacházet do něčeho, čili vcházet; SSJČ však v tomto kontextu uvádí primárně „zacházet do lesa“, kdežto v ukrajinštině je to jakýkoliv i ohraničený prostor. Pokud se podíváme na kontext, ve kterém bylo toto slovo použito, můžeme jej snadno přiřadit právě k sémantickým kalkům. Na slovo *schází* se zde musíme už od počátku dívat v jeho slovním spojení *slunce schází*, neboť obecný význam tohoto slova je prakticky totožný s českým *scházet* (z povrchu dolů), jen tak jej můžeme bezpečně zahrnout mezi sémantické kalky.⁷⁰

<i>zachází</i>	(vchází)	заходит	<i>zachází tatínek do pokoje</i>
<i>schází</i>	(zachází)	сходить	<i>slunce schází</i>

6.1.5 Adverbia

A nyní ještě něco málo k adverbii, která se kalkují podobně obtížně jako pronomina, proto jsem také našla jen několik málo příkladů. Všimněme si kalku *sami*, jež jsme si zmínili v kontextu kalkovaného pronomina *jedna*. Námi uvedený příklad odpovídá přesnému prohození slov *jeden – sám* z důvodu existence ukrajinského *came*, tj. v překladu *právě*. A tedy větu *voni jsou Češi sami, ale nehovoří po česky* bychom správně měli přeložit jako: „Oni jsou právě Češi, ale nehovoří česky.“

<i>rázem</i>	(spolu, dohromady)	разом	<i>učili jsme se rázem</i>
<i>silně</i>	(velmi)	сильно	<i>já jsem silně chtěla domů</i>
<i>sami</i>	(právě)	саме	<i>voni jsou Češi sami, ale nehovoří po česky</i>
<i>rozkošně</i>	(luxusně)	розкішно	<i>Češi si rozkošně žili</i>

6.2 Ruské lexikální kalky

V této skupině kalků bude poměrně složitější rozčleňování, neboť zde větší mírou než u kalků ukrajinských zasahuje tendence kalkovat ruská slova spíše ukrajinskými než českými vzhledem k fenoménu suržyku, o kterém detailněji pojednáme v kapitole níže. Mnohá zmíněna slova v kategorii ruských lexikálních kalků se pohybují na hranici mezi rusko-ukrajinskými a rusko-českými kalky. Proto vybereme kalky, jejichž sémantika průkazně rozšiřuje významové pole českých slov. I tak se ovšem nevyhneme spekulativním příkladům, které však budou komentovány.

⁷⁰Aby byl pěkně vidět kontrast těchto dvou slov, jak by asi volnější Češi řekli české přísloví „s čím kdo zachází, tím také schází“?

<i>Vojna</i>	война	válka	5
<i>na vojně</i>	на войне	ve válce	3
<i>Vojně</i>	войне	válce	3
<i>Vojny</i>	войны	války	3
<i>před vojnou</i>	перед войной	před válkou	3
<i>do vojny</i>	до войны	do války	2
<i>ve vojnu</i>	во войне	ve válce	2
<i>po vojně</i>	после войны	po válce	2
<i>z vojny</i>	з войны	z války	1
<i>Vojnu</i>	войну	válku	1

V první řadě bych mimo uvedené kategorie kalků chtěla pojednat o substantivu *vojna* (válka) война. Toto slovo tvoří zvláštní kategorii co do třídění kalků a také je

významovým mezníkem u většiny respondentů.

V tabulce vidíme celkem 25 slovoforem lexému *vojna*, jedná se tedy o slovo velmi frekventované, takřka nebylo respondenta, který by se o válce nezmínil. Volyňští Češi dost často srovnávali poměry před válkou a po válce, přičemž většinou nezapomněli opomenout, co se dělo během války samotné – koho a co ztratili, kdo z jejich předků bojoval atp. Z kontextu užití lexémů tedy vyplývá, že se nejedná o žádnou povinnou vojenskou službu, tedy vojnu v dnešním slova smyslu, ale spíše o uchování staršího významu ve smyslu *vojna čili válka*. Tento fakt je zajisté podpořen ukrajinským a ruským výrazem pro válku: ukr. війна [vijn`a] ru. „война“ [vajn`a] a absence vyslovování [a] či [i] v kořeni slova nás vede právě k tomu, že by se mohlo jednat o uchování užívání původního staršího českého výrazu pro válku *vojna*. Jedná se tedy o kalk z kategorie lexémů udržujících v aktivním užití slova, jež na mateřském území již vyšla z užitku a jsou vnímána spíše jako archaizující. Důvod, proč jsem slovo *vojna* zařadila k ruským kalkům, je jeho ortografická (nikoliv však fonetická) totožnost s ruským ekvivalentem *vojna* – война (na rozdíl od ukrajinské uzavřené slabiky ve slově війна).

Teď už se tedy podíváme na sémantické kalky. Vzhledem k menšímu vlivu ruštiny na volyňskou češtinu a tedy o poznání nižšímu počtu ruských slov si uvedeme všechny příklady. Na rozdíl od ukrajinských kalků můžeme vidět zástupce pouze z řad autosémantik.

6.2.1 Substantiva

Sémantické kalky jako *v kameře*, *smertniků* a *familie* jsou jistě nerozporovatelné, neboť v tomto významu tato slova v češtině nefigurují. S kalkem *na oddych* bychom mohli polemizovat, protože česky oddech/oddych může znamenat také odpočinek či přestávku v činnosti, a to v podstatě odpovídá ruskému významu отдых.

Nicméně častěji se pravděpodobně Čech uchýlí k použití slova rekreace či dovolená, které je v tomto kontextu přeci jen významově neutrálnější.

<i>v kameře</i>	(v cele)	в камере	
<i>na oddych</i>	(na rekreaci)	на отдых	
<i>familie</i>	(příjmení)	фамилия	
<i>smertníků</i>	(odsouzených na smrt)	смертников	<i>byl v kameře smertníků</i>

6.2.2 Adjektiva

U adjektiv si všimněme především kalku *samej poslední*, který bychom mohli stejně tak zařadit k adaptovaným výpůjčkám, ovšem vzhledem k tomu, že je zde ruský superlativ lehce zaměnitelný s českým zájmenem sám, jsem jej začlenila k sémantickým kalkům. K mezijazykové homonymii nás zase odkazuje kalk *splaníruvaná*, který by mohl evokovat české zplanýrovat, jedná se však o kalkování ruského запланированная ve významu naplánovaná; zplanýrovaná se rusky řekne выкорчеваная. Podobně jsou na tom i kalky *rázny* a *vkusný*.

<i>samej poslední</i>	(„nejposlednější“)	самый последний
<i>splaníruvaná</i>	(naplánovaná)	запланированная
<i>vkusnější</i>	(chutnější)	вкуснее
<i>vkusný</i>	(chutný)	вкусные
<i>rázny</i>	(různý)	разный

6.2.3 Verba

Díky k tomu, že jsou i v kategorii ruských kalků slovesa nepočtenější, věnujeme jim pozornost i po stránce tvaroslovné. U verb musíme být vzhledem k totožné koncovce préterit v češtině i ruštině [-l] obezřetní – nemůžeme tak hovořit o obecném aplikování verb do českého konjugačního systému. Ovšem v infinitivu je tento rys bezpochybný, a tedy nahrazení ruského [-tʲ] českým [-t]. Dalším signifikantním rysem je opět adaptace ruských předpon na české, výjimkou nejsou ani jejich české nářeční varianty [vot-], [pře-], [od-], [roz-].

Ještě sem patří poznámka o protetickém „v“, o němž jsem při fonetické analýze v teoretické části této práce kriticky pojednávala. Pokud chce někdo hovořit o bezpochybném používání protetického „v“ ve volyňské češtině, měl by zmínit především kalky vzniklé vložím onoho „v“ do rusismů/ukrajinismů, které jej jinak v žádném případě ve své ortografické formě neobsahují (zde viz kalkové verbum *vodstrojili* anebo v poslední kapitole o suržyku *vobščáme*).

Je samozřejmě na místě upozornit i na některé sémantické zvláštnosti. Například sémantická záměna prefixu od/do v kalku *vodstrojili*, kdy je počestěný ruský prefix ot-pře-jat i s jeho významem, který v češtině odpovídá prefixu do-. Zajímavé je také homonymní *nakazoval* v překladu trestal; ruština má pro české nakazovat ekvivalent запрещать. K prostým sémantickým kalkům potom patří zbývající *věděli*, *převádět*, *rozformirovali*, *utušit* a *rozbirá*.

<i>vodstrojili</i>	(dostavěli)	отстроили	
<i>nakazoval</i>	(trestal)	наказывал	
<i>věděli</i>	(uměli)	ведели	<i>věděli česky</i>
<i>převádět</i>	(překládat)	переводить	
<i>rozformirovali</i>	(rozpustili)	расформировали	<i>rozformirovali pluk</i>
<i>utušit</i>	(podusit)	стусить	
<i>rozbirá</i>	(chápe)	разбирается	

6.2.4 Adverbia

Jediným adverbium z řad sémantických kalků je *horka*, váže se především ke svatební tradici, kdy se pár po oddání během hostiny, zpravidla svědky, ponouká, aby se políbili. Volá se při tom горько (vroucně) nebo горькая любовь (vroucí láska). *Horka* tedy sémanticky rozšiřuje české horko ve smyslu vroucně.

horka	(vroucně)	горькая	<i>horka křičeli</i>
-------	-----------	---------	----------------------

7 Lexikální přejímky

Budeme-li zde hovořit o lexikálních přejímkách ve volyňské češtině, je potřeba se ještě na chvíli vrátit k již existujícím výzkumům, u nichž bychom mohli najít inspiraci k naší analýze, anebo naopak určité mezery, které je třeba vyplnit. V první řadě je nutné si definovat, co pro nás znamená pojem „lexikální přejímka“. Již jsme obsáhle hovořili o lexikálních kalkcích, oproti tomu lexikální přejímka/výpůjčka pro nás představuje přejaté slovo z majoritního jazyka (ukrajinštiny, ruštiny). Lexikální přejímky se zdánlivě přibližují lexikálním kalkům, nicméně se jedná o slova přejatá a přizpůsobená češtině, jež pro ně ve své slovní zásobě nemá ekvivalenty. Zajícová se řídí pravidlem Jančákové a Jančáka, kdy jsou jako výpůjčky vnímána všechna slova, která působí jako varianty hláskoslovné, slovtvorné, slova se sémantickým posunem, homonyma a čistě lexikální přejímky bez vztahu k české slovní zásobě.⁷¹ V této poslední kategorii slov příliš nenajdeme, neboť, jak i píše Jančáková, Jančák: „Nejvlastnějším případem interferencí (...) bylo přejímání koexistujících ekvivalentů do ukrč. a jejich případná adaptace nebo i jen přejímání jistých prvků ovlivňujícího jazyka.“⁷²

Podíváme-li se na třídění lexikálních přejímek u výše zmíněných studií, vidíme dva možné způsoby. Jančáková, Jančák pracují tak, jak jim „diktuje“ jejich dialektologický Dotazník – tedy třídí slova dle okruhů, na které byly respondenti tázáni, a také dle určitých typů změn ve vztahu k severovýchodočeskému nářečí. Zajícová pracuje obecněji, kdy začleňuje dané přejímky dle slovních druhů. U ní jsem si také vzala inspiraci co do lexikálních kalků. Mimo kategorii ukrajinských výpůjček však pracuje hlavně s výpůjčkami španělskými, které dělí na dvě velké kategorie: lexikální přejímky neadaptované a adaptované⁷³. I v tomto se inspirujeme a představíme si nejprve neadaptované, poté adaptované přejímky. Otázkou tedy je, dle jakého klíče třídít slova nyní, aby tato práce přinesla něco nového. Spatřuji zde určité mezery, které by se daly, nebo spíše které je třeba vyplnit.

⁷¹ ZAJÍCOVÁ, Lenka. *Český jazyk v Paraguayi: studie o jazykovém kontaktu a zániku*. 1. vyd. V Olomouci: Univerzita Palackého, 2010. s. 160, 161.

⁷² JANČÁKOVÁ, Jana a JANČÁK, Pavel. *Mluva českých reemigrantů z Ukrajiny*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2004. s. 130.

⁷³ ZAJÍCOVÁ, Lenka. *Český jazyk v Paraguayi: studie o jazykovém kontaktu a zániku*. 1. vyd. V Olomouci: Univerzita Palackého, 2010. s. 143, 151)

V první řadě nám půjde opět o preciznější odlišení ukrajinštiny a ruštiny, neboť Jančáková, Jančák hovoří pouze o „cizích vlivech v rovině lexikální“⁷⁴ (zahrnují tak bez třídění rusismy i ukrajinismy) a Zajícová uvádí i ruská slova mezi ukrajinskými. Namátkově zde můžu zmínit slovo *plastinka*⁷⁵ (destička), jehož původ Zajícová odvozuje od ukrajinského „пластинка“ (plastynka) s tím, že v češtině došlo ke změně ve výslovnosti palatalizovaného *ť*. Totéž slovo ovšem existuje i v ruštině, kde se právě s palatalizovaným *ť* vyslovuje dle ruských fonetických pravidel „пластинка“ (plastinka). Zde by se tudíž jednalo spíše o přejímku z ruštiny. Často totiž bývá jediným klíčem k odlišení ukrajinského slova od ruského správná identifikace tvrdosti/měkkosti hlásek – ukrajinský grafém „и“ totiž odpovídá ruskému tvrdému „и“, naopak ukrajinština na rozdíl od ruštiny disponuje grafémem měkkého „і“, což odpovídá ruskému „и“. Lexikální přejímky si tedy rozdělíme na ukrajinismy a rusismy.

Ukrajinismy si dále budeme specifikovat v kategoriích prosté přejímky a homonyma. Rusismy poté charakterizujeme v jejich zvláštním charakteru co do vztahu k ukrajinštině – mimo čistě ruské přejímky si tak vymezíme hlavně roviny suržyku, jemuž věnujeme zvláštní kapitolu.

7.1 Neadaptované lexikální přejímky

„Mezi neadaptovanými lexikálními výpůjčkami se objevují v první řadě nesklonné slovní druhy, u kterých není nutná morfologická adaptace.“⁷⁶ Toto tvrzení Lenky Zajícové se nám ukazuje jako pravdivé i v našem výzkumu. V tabulce dvaceti nejčtenějších ukrajinských přejímek zauímají první pozice interjekce, partikule, adverbia a konjunkce. Ukrajinské prepozice nejsou tak časté, k tomu se ještě dostaneme v následující kapitole. Do tabulky se dostala i dvě substantiva, která jsou ovšem v nominativu, tím pádem se nemohla česká flexe projevit. V této podkapitole si k nesklonným slovním druhům přidáme ještě skupiny méně frekventovaných výpůjček, jako byla zájmena (což je dáno podobností a častou synonymitou česko-ukrajinských zájmen) a číslovky, které se ukázaly být pod vlivem ukrajinštiny spíše v rovině morfologické.

word:	preklad:	frekv.
ну	no	89

⁷⁴ JANČÁKOVÁ, Jana a JANČÁK, Pavel. *Mluva českých reemigrantů z Ukrajiny*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2004. s. 127.

⁷⁵ ZAJÍCOVÁ, Lenka. *Český jazyk v Paraguayi: studie o jazykovém kontaktu a zániku*. 1. vyd. V Olomouci: Univerzita Palackého, 2010. s. 198.

⁷⁶ ZAJÍCOVÁ, Lenka. *Český jazyk v Paraguayi: studie o jazykovém kontaktu a zániku*. 1. vyd. V Olomouci: Univerzita Palackého, 2010. s. 143

по-чеськи	česky	41
от	tak	37
да	ano	28
по-українськи	ukrajinsky	25
і	a	13
ну і	no a	10
бо	protože	8
батьки	rodiče	5
значить	to znamená	5
паска	velikonoční buchta	4
геть	tam	4
і	a	4

V souvislosti s neadaptovanými

lexikálními přejímkami hovoří Zajícová o jednovýrazovém přepínání kódu, kdy u mnoha mluvčích tyto výrazy plně nahradily mateřská slova.⁷⁷ V našem případě se jedná o rys velmi markantní, proto je potřeba na něj upozornit – v mluvě volyňských Čechů takřka vymizely české části a citoslovce v rolích tzv. parazitů a byly nahrazeny ukrajinskými ekvivalenty.

7.1.1 Interjekce, partikule, konjunkce, prepozice, numeralia a pronomina

Z interjekcí jsme si již zmínili *ну* ve smyslu českého „no“, které je zároveň na hranici slovních druhů s částicemi v závislosti na kontextu. V analýze jsem jej v 36 případech identifikovala jako interjekci a v 53 jako partikuli. Nutno podotknout, že jsem české „no“ v rozhovorech nepostřehla, došlo tedy k definitivní záměně českého lexému ukrajinským. Objevila se také ukrajinská citoslovce nahrazující české citoslovce údivu „och“ a to *ої* a *о*. *Ої* bychom mohli považovat i za mezijazykové homonymum, neboť v češtině představuje spíše citoslovce povzdechu.

Partikule se v mnoha místech doplňují s interjekcemi a bylo často složité od sebe tyto kategorie oddělit, což jsme již několikrát zmínili. Ukrajinské částice jsou v přejímkách zastoupeny mnohem pestřejší škálou. Uvedme si náhradu za české „tak“, „no a tak“ ukrajinským *от, ну так*. Velmi zřídka se u respondentů objevovalo české ano, to bylo v drtivé většině nahrazeno ukrajinským *да*, popřípadě *да-да*. Tato částice sama o sobě koreluje s ruskou částicí souhlasu, ovšem ukrajinský výkladový slovník počítá i s touto variantou jako ukrajinštině vlastní, proto ji řadíme sem, nikoliv k rusismům. Čistě ukrajinským ekvivalentem k českému *ano* je potom *так*, které naši mluvčí nepoužili ani jednou. K ukončení informace či rozhovoru mluvčí zpravidla používali partikule ve smyslu českého „to je vše“: *всьо, і всьо, ну так, ну і всьо, отак*.

⁷⁷ ZAJÍCOVÁ, Lenka. *Český jazyk v Paraguayi: studie o jazykovém kontaktu a zániku*. 1. vyd. V Olomouci: Univerzita Palackého, 2010. s. 145.

Zde bych také zmínila komplikovaný lexém *геть*, které se nám objevilo hned ve třech slovních druzích. Většinou se *геть* objevilo ve smyslu neurčitého adverbia „někde tam“ (měli tam heť postavený domeček), potom spíše jako slovní vycpávku bychom jej mohli zařadit k interjekcím (já jsem mu heť skazála), v drtivé většině se jednalo o partikule na počátku věty přeložitelné jako „no a“ (heť my tam chodili). V ukrajinštině je toto slovo nejčastěji používáno jako adverbium v rozkazu *Йди геть!* čili *Jdi pryč!*, s tímto jsem se však nesetkala.

Velmi signifikantní je ve volyňské češtině používání ukrajinských konjunkcí. Nejčastěji je to užití ukrajinské slučovací spojky *i* namísto českého *a*. Ukrajinská spojka *a* má totiž v ukrajinštině význam odporovací (odpovídající českému *ani*), tím pádem bychom zde mohli hledat motivaci k tomu, proč se česká slučovací spojka *a* ve volyňské češtině takřka nepoužívá – aby se předešlo případným fatálním nedorozuměním v česko-ukrajinském jazykové prostředí. Ve smyslu českého *a* se také objevily slučovací spojky *ї* a *ma ї*. Častou také byla spojka *бо* namísto českého protože. O ní bychom si mohli myslet, že je pozůstatkem českého nářečí. Na tento jev upozorňuje Jančáková, Jančák s tím, že je vyloučeno, aby se čeští migranti na Volyň setkali s touto spíše východomoravskou/slezskou variantou spojky, a tudíž se jedná čistě o vliv ukrajinský⁷⁸.

Z množství prepozic zde zmíním především ty, které jsou ve svém užití kontrastní vůči správnému českému užívání. V podstatě můžeme hovořit o předložkové mezijazykové homonymii. Nejčastější přejímkou, nebo spíše záměnou, bylo používání ukrajinského *з*, *із*, *зі* namísto českého *s/se* v instrumentálu: *зі мною*, *з німа* atp. Ukrajinština totiž předložku *s* vůbec nemá. Dále za zmínku určitě stojí ukrajinské *про* ve smyslu českého *o*, kdy volyňská čeština běžně používá ukrajinskou předložkovou vazbu v akuzativu „*про кого*“ namísto českého lokálu „*o kom*“: *про Карла IV.* (o Karlu IV.), *про ко вам повідат* (o čem vám /mám/ povídat), *про ко то је* (o čem to je) atd. Ve smyslu českého akuzativního *pro* má ukrajinština *для* spojené také s akuzativem, je proto zřejmé, že i tuto předložku volyňští Češi používají: *dla mě to nechal* (pro mě to nechal), *зůstало то dla дітей* (pro děti).

Co se týče numeralií, u těch jsme si v celkovém přehledu ukrajinismů zmínili tendenci skloňovat v řadových číslovkách pouze jednotky (typ *v roce čtyřicet prvním*). Logicky totéž spatřujeme i u výpůjček, kdy jsou ukrajinské řadové číslovky přejímány spolu s ukrajinskou flexí *у тридцять восьмому, тисяча дев'ятсот дев'яноста* (v

⁷⁸ JANČÁKOVÁ, Jana a JANČÁK, Pavel. *Mluva českých reemigrantů z Ukrajiny*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2004. s. 117.

třicátém osmém, tisícá devítistá devadesátá). Několikrát se objevil i způsob tvoření číslovek násobných pomocí morfému раз: другий раз, раз за rok (podruhé, jedenkrát za rok). Třetí a poslední zvláštností ve výpůjčkách numeralií můžeme spatřit v adaptaci specifických tvarů ukr. číslovek, které se od českých ekvivalentů poměrně různí. Jednak je to číslovka *дев'яносто*, jež sama o sobě je v ukrajinské jazyce v kontextu desítek zvláštní⁷⁹, a také *тисяча* (tisíc), která je v rodě ženském.

Ve volyňské češtině se čistě ukrajinských výpůjček z řad pronomin příliš mnoho neobjevuje. Asi nejtypičtější, které jsme si v modifikované podobě kalku již zmínili, je přivlastňovací zájmeno *їхній* (jejich). Občas narazíme na osobní zájmena *він, вона* (*он, она* – zde lehce zaměnitelné s protetickým v rámci českého *она*). Poměrně častým je i zájmeno *всьо* (vše), které nám však osciluje mezi dalšími slovními druhy – hlavně jako parazitující slovo ve smyslu částice.

7.1.2 Adverbia, verba, adjektiva, substantiva

Tato podkapitola je věnována slovním druhům, jejichž konkrétní slovoformy nemají tak vysokou frekvenci výskytu jako zástupci z předchozích pojednání. Naopak se vyznačují výskytem jedinečných slov, která lze dle různých klíčů třídit. Zvolila jsem si na prvním místě jazykovou homonymii/paronymii a u substantiv specifickou kategorii ukrajinských reálií. Podle terminologického vymezení výpůjček dle Lenky Zajícové se taktéž jedná o neadaptované lexémy, neboť jsou do mluvy aplikována beze změny flexe atp.

7.1.2.1 Homonyma/paronyma

Vzhledem k tomu, že jsme se obecně k nejtypičtějším adverbiím co do přejímek již vyjadřovali (viz *по-чеськи* vs. *по-українськи*), a také existuje poměrně pěkný přehled výpůjček ukrajinských adverbií u Lenky Zajícové, zaměříme se již na mezijazykovou homonymii. U adverbií je to jen několik málo příkladů:

шкода	<i>je mi ho škoda</i>	(líto)
рано	<i>rano přišel čas, kdy jsme se báli</i>	(brzy)
бистро	<i>bystro chápal</i>	(rychle chápal)
скоро	<i>skoro se probudila</i>	(brzy)

⁷⁹ Desítky jsou v ukrajinštině tvořeny analogicky podobně jako v češtině – десять, двадцять, тридцять, п'ятьдесят atp., kromě číslovky čtyřicet *сорок* a devadesát *дев'яносто*. *Дев'яносто* vzniklo nepřesným užíváním dřívějšího výrazu pro toto množství, kdy se používalo *дев'ять десятків до ста* (devět desítek do sta), výsledný tvar je vlastně kalkem tradiční historické číslovky staré více než 1000 let. (více na *Культура мови на щодень – Дев'яносто чи дев'ятдесят* [online], [cit. 23.04.2019]. Dostupné z <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine60-13.pdf>)

Uvedená verba v této kategorii slov jsou převážně v minulém čase, a to v 3. osobě plurálu, jehož forma je synonymní s českou (zakryli/zakryli, ubili/убили atp.). Proto je těžké říci, zdali se jedná o neadaptované výpůjčky v pravém smyslu slova. Nicméně jsem se rozhodla dát je do skupiny spolu s ryze prokazatelnými neadaptovanými příklady sloves (rozkazovala/розказувала). Zároveň byl výběr také zaměřen na ukrajinsko-česká homonyma/paronyma v rámci sloves.

значити	<i>to značit', že...</i>	(znamená)
закрити	<i>naši cerkvu zakryli</i>	(zavřeli)
убити	<i>ubili je ve vojně</i>	(zabili)
забрати	<i>zabrali zem; zabrali ho do vězení</i>	(sebrat, zatknout)
розписувати	<i>rozpisovalysja podpolno</i>	(brali se tajně)
здати	<i>zdala dokumenty, zkoušku</i>	(udělala)
валити	<i>tam se valili dřeva</i>	(se kácely stromy)
розказувати	<i>maminka nám rozkazuvala</i>	(vyprávěla)
строїти	<i>strojili jsme chalupu</i>	(stavěli)
проживати	<i>prožívali tam celý život</i>	(žili)
поправити	<i>pěkně se popravila</i>	(spravila, přibrala)

Adjektiva se jako čisté přejímky objevují v menším počtu. Je to dáno větší mírou podobností těchto lexémů s češtinou, která potom mají tendenci být spíše kalkována než přejímána (např. adj. jako винуватий, старенький, морський, сахарний, повний atd.). Ani celková frekvence adjektiv, jak jsme si ukázali v základní korpusové analýze, není příliš vysoká. Uvádím zde jen pár homonym, která by mohla být matoucí, většina čistých výpůjček je totiž na základě znalosti češtiny lehce odvoditelná (např. домашній - domácí, інтересний - zajímavý, чистокровний - čistokrevný atp.). Čistá homonyma mezi adjektivy spíše nenajdeme, jsou zde ale paronyma, která aspirují na zrádná slova:

взрослий	<i>vrzoslý člověk</i>	(dospělý)
худенька	<i>chudeňka dívka</i>	(štíhlá)
кандідатська	<i>kandidátská práce</i>	(magisterská)
корінні	<i>jsme koriní Češi</i>	(původní)
построєний	<i>naš dům je pěkně postrojenuj</i>	(postavěný)

Na největší skupinu zrádných slov ve volyňské češtině aspirují bezesporu substantiva. Už samotné nejfrekventovanější přejímané substantivum „klas“ by nás mohlo uvést v omyl, že se snad naši respondenti nejčastěji bavili o zemědělství, obilí a žních. Většina slov se opakovala, proto uvádím vše v nominativu a příklady již v odpovídajících slovoformách.

клас	<i>odchodila jsem devět klasů</i>	(tříd)
робота	<i>na roboti bylo pořád co dělat</i>	(v práci, zaměstnání)
хата	<i>postrojili velkou chatu</i>	(dům)
декрет	<i>byla jsem na dekreti</i>	(rodičovské dovolené)
могилка[1]	<i>chodili jsme na ti mohylky</i>	(hrobečky)
родичка	<i>moje rodyčka</i>	(příbuzná)
розділ [2]	<i>rozdil museli napsat česky</i>	(kapitolu)
дерево	<i>valili dereva</i>	(káceli stromy)
печиво	<i>na stolech bylo pečivo</i>	(sušenky)
закуска	<i>chystali zakusku</i>	(svačinku)
ручка	<i>nebylo ruček</i>	(propisek)
камера	<i>kamera smertniků</i>	(zde cela)
запас	<i>měli jsme zapas jídla</i>	(zásobu)
число	<i>bylo to dvacať pátého čísla</i>	(ve smyslu datum)
погода	<i>pěkná pohoda byla</i>	(počasí)

7.1.2.2 Ukrajinské reálie

Důvodů, proč jazyky do svého systému adaptují výpůjčky, je několik. Pokorný hovoří o první fázi, ve které jde o potřebu vyjadřování nových pojmů.⁸⁰ Proto zde uděláme menší výjimku, přestože jsme si říkali, že kritérium sémantického třídění slov vynecháme, nicméně tato kategorie „sémantického okruhu ukrajinských reálií“ by zde neměla chybět. Lexémy zařazené do ukrajinských reálií nejsou jednoduše přeložitelné – někdy je překládáme opisem, jindy ponecháváme v původním znění. Zde se pro upřesnění pokusíme především o přiblížení ukrajinských reálií, tedy o jejich výklad. Díky tomu, že jsem na Ukrajině absolvovala několik studijních a výzkumných pobytů, vychází charakteristika z mých vlastních zkušeností, sémantika jednotlivých slov je dále snadno ověřitelná v Ukrajinském akademickém výkladovém slovníku. Reálie můžeme jednoduše seskupit podle několika tematických celků:

⁸⁰ POKORNÝ, Jan a HANULIAK, Juraj. *Lingvistická antropologie: jazyk, mysl a kultura*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. s. 126.

a) správní jednotky

Bez vlastních správních jednotek se neobjede žádný stát, proto není divu, že mluva volyňských Čechů přijala jejich ukrajinská pojmenování většinou v nezměněné formě – jako čistou přejímku.

район: správní jednotka UA, něco jako v ČR okres

область: správní jednotka UA, něco jako v ČR kraj

губернія: historická správní jednotka R-U, jehož byla Volyň součástí, proto se objevuje spojení *volyňská hubernija* (volyňská gubernie)

b) religiózní terminologie

Asi nebude pro nikoho překvapením, že v porovnání s ČR hraje církev na Ukrajině významnější roli. I proto ukrajinský jazyk disponuje lexémy s jemnějšími nuancemi k vyjadřování určitých rysů, než je tomu v češtině. V tomto případě je tedy zřejmé, že volyňská čeština dané termíny přejala a aktivně je využívá v běžné komunikaci.

церква: pravoslavný nebo řeckokatolický kostel

коштёл: římskokatolický kostel, volyňští Češi v podstatě nepoužívají výraz kostel, který

v češtině znamená neutrální slovo pro „chrám Boží“ jakékoliv konfese.

вельон: nejedná se přímo o religiózní termín, nicméně spadá pod přechodové rituály zde

spojený s církevním sňatkem. Vel'on neboli šátek se dává nevěstě na hlavu po půlnoci v den oddání v kostele. Se sňatkem je ještě spojena terminologie, kterou volyňští Češi také převzali, a to je rozdíl ve slovesech розписатися (civilní sňatek) vs. побратися в церкві (církevní sňatek). Do jisté míry za to může určitě i fakt, že církevní sňatek není na Ukrajině možný bez předchozího „zapsání se“ na úřadě, na rozdíl od České republiky, kde má pro tyto úřední úkony pravomoc i zástupce církve.

паска: v první řadě jde o speciální druh pečiva, které se vyrábí u příležitosti Velikonoc, něco jako český mazanec. Pro ukrajinské prostředí má velký význam hlavně jako

základní surovina v košíku, který nesou spolu s dalšími pokrmy (vejce, uzeniny) na velikonoční bohoslužbu k posvěcení. Z tohoto prvotního významu máme dvě

odvozená slova – паска jako název pro celý košík se svčceným pokrmem a také паска ve významu Velikonoc samotných. I naši respondenti s touto reálií takto pracovali: *Nosili jsme pasku do kost'ola./Paska načynajet'sja později.*

всюночна: s dvěma hlavními křesťanskými svátky, Velikonocemi a Vánoce, je spojen

i název pro slavnostní mši, která trvá celou noc (ukr. *весь* „celý“ a *нічна* „noční“).

Tato reálie bývala zmiňována v kontrastu s římskokatolickými krátkými bohoslužbami, které nebyly pro volyňské Čechy tak atraktivní. O „всюночний“ hovořili v kontextu, že tam rádi chodili, ale rodiče jim zakazovali probdít celou noc.

проводи: jsou něco jako české dušičky východního ritu, kdy se slaví první neděli po Velikonocích, jedná se tedy o svátek pohyblivý. Naši informátoři však slavili dušičky české, a to i přeto, že většina z nich v minulosti musela přejít na pravoslaví. Východní проводи se slaví podobným způsobem jako Dies de muertos v Mexiku, tedy pro tradičního Čecha těžce pochopitelnými hostinami na hrobech mrtvých. I Volyňští Češi přistupovali k této tradici s rezervou a k tématu východních dušiček se dostali pouze v tomto kontextu.

батюшка: tato v podstatě ruská přejímka v ukrajinštině slouží jako označení pro pravoslavného kněze, čili synonymum ke slovu pop (ukr. *пип*).

c) tradiční kuchyně

Ukrajinská gastronomie se bezesporu od české v mnohém liší, většinu jídel Čech na Ukrajině ochutná poprvé, i když vlivem internacionalizace se s některými můžeme setkat i v ČR. Námi uvedená tradiční jídla však bezesporu patří k těm, pro které v české kuchyni nemáme ekvivalenty. Při troše fantazie je můžeme alespoň přirovnat k něčemu, co v české kuchyni existuje. Volyňští Češi sice trvají na tom, že si uchovávají českou kuchyni (buchty, knedlíky, slepičí vývar), ale zároveň v rozhovorech zmiňují i tato ukrajinská jídla:

холодець: jedná se o zrosolovatělý hutný vývar s kousky masa a zeleniny. Vývar může být z jakéhokoliv masa – hovězí, kuřecí, rybí či jejich směs. Vzdáleně připomíná český aspik či tlačenko. Podává se vždy studený.

котлета: pojem kotleta je zároveň homonymní, neboť nehovoříme např. o pečené

vepřové kotletě, ale o smaženém masovém karbanátku z mletého masa. S větší mírou abstrakce bychom snad mohli kotletu nazvat ukrajinským hamburgerem, podává se však nejčastěji s tradiční ukrajinskou přílohou – pohankou.

голубці: tyto zelné závitky plněné směsí rýže a mletého masa jsou opravdovou

delikatesou. Vaří se v solené vodě a servírují se ještě teplé se zakysanou smetanou.

V žádném případě nemají nic společného s pečenými holuby.

вареники: pokrmy z moučného těsta jsou typické nejen pro bývalý SSSR, setkáme se

s nimi i v Polsku – tam se jedná o pierogi inspirované ruskými пироги. Těsto

z mouky a vody se plní různými nádivkami (houby, brambory, zelí, višně, jahody)

a poté se vaří ve vodě.

узвар: tradiční ukrajinský nápoj získáme vařením sušeného nebo čerstvého ovoce. Pije

se zpravidla vychlazený, nedoslazuje se.

7.2 Adaptované lexikální přejímky

Jak již bylo uvedeno, k adaptovaným přejímkám patří ta slova, která si volyňští Češi vypůjčili a adaptovali ve formě fonetické či morfologické.

7.2.1 Substantiva

U substantiv za bližší komentář stojí následující rysy, které se objevují i u ruských příkladů níže. Můžeme tedy hovořit o jisté tendenci v adaptaci cizích slov do volyňské češtiny. V první řadě je to určitě přejímání české flexe do ukrajinských slov, čehož si můžeme všimnout téměř u všech substantiv. Nejmarkantnější je však záměna ukrajinské koncovky [-i] v lokálu singuláru za českou [-e] popř. [-je], tento rys je zajisté také motivován ruskou ortografií, která má v lokálu koncovku totožnou s češtinou (в Европе, в городе atd.), zde jsme tedy na vážkách, zdali řadit substantiva v lokálu k ukrajinsko-českým kalkům, protože stejně tak by se hodila k suržyku (ukrajinsko-ruským kalkům). Výrazným rysem jsou i hláskové změny ve slovech, kdy se ukrajinská slova přibližují české ortoepii (svědomost, zemědělství...). Dalším prvkem je změna gramatického rodu po vzoru českého úzu – např. program vs ukr. програма.

<i>Poláčka</i>	(Polka)	полячка
<i>poselení</i>	(osada, osídlení)	поселення
<i>varenyků</i>	(ukr. národní jídlo)	вареників
<i>marle</i>	(gáza)	марля
<i>anhlijštinu</i>	(angličtinu)	англійську мову

<i>s delegací</i>	(s delegací)	делегациєю
<i>chazajci</i>	(hospodáři)	хазяйці
<i>dvojuridnich bratrů</i>	(bratranců)	двоюрідних братів
<i>do svědomosti</i>	(do svědomí)	до свідомості
<i>před bařkama</i>	(před rodiči)	перед батьками
<i>prohram</i>	(program)	програма
<i>zemledělství</i>	(zemědělství)	землеробство
<i>podárek</i>	(dárek)	подарунок
<i>predků</i>	(předků)	предків
<i>jednokonka</i>	(vůz pro zapřažení jednoho koně)	однокінка
<i>na skovorodě</i>	(na pánvi)	на сковороді
<i>v horodě</i>	(ve městě)	в городі
<i>v hurtě</i>	(ve skupině)	в гурті
<i>v kolhospě</i>	(v družstvě)	в колгоспі
<i>v mahazině</i>	(v obchodě)	в магазині
<i>v Jevropě</i>	(v Evropě)	в Європі

7.2.2 Adjektiva

Adjektiva ukazují podobné adaptační tendence, jako jsme si ukázali u substantiv. U všech adjektiv v nominativu došlo k změně ukrajinské adjektivní koncovky [-ий, -ій] na český ekvivalent [-ý]: *nasičený, překrásný*, popřípadě nářeční varianty [-im], [-iho]: *v osnovnym, od žirnyho*. Taktéž si můžeme všimnout hláskového přizpůsobení češtiny v předponách [pře-], nářečního [pre-] namísto ukrajinské [pere-]: *přetomlený, překrásný*. Zajímavá je také adaptace posesivního adjektiva *доччин*, přejímka *dočkyn* vznikla splynutím ukrajinského substantiva *дочка* a onoho adjektiva *доччин*.

<i>smišný</i>	(směšný)	смішний	
<i>v osnovnym</i>	(v hlavním)	в основному	<i>všechno osnovny bylo</i>
<i>mudrijšího</i>	(moudřejšího)	мудрішого	
<i>ne ta</i>	(nestejná)	не така	<i>u nás mouka ne ta jak u vás</i>
<i>od žirnyho</i>	(od tučného)	від жирного	
<i>nasičený</i>	(hustý)	насічений	
<i>překrásný</i>	(krásný)	прекрасний	
<i>kysluvatý</i>	(kyselý)	кислуватий	
<i>chazajnovití</i>	(hospodární)	хазяйновитий	
<i>kopčeny</i>	(uzený)	копчений	
<i>přetomlený</i>	(znavený)	перевтомлений	
<i>dočkyn</i>	(dceřin)	доччин – дочка	

7.2.3 Pronomina

Z pronomin můžeme k adaptované přejímce řadit pouze jednoho zástupce, avšak s poměrně častou frekvencí. Složením českého pronomina *jejich* a ukrajinského ekvivalentu *їхній* vznikl výsledný tvar *jejichni*, jenž se objevil celkem u čtyř respondentů. (Podobným způsobem vzniklo i posesivní zájmeno *dočkyn*.)

7.2.4 Numeralia

I numeralia mají své zástupce v řadě ukrajinských přejímek. Stejně jako u předchozích slovních druhů i ukrajinská numeralia přebírají při adaptaci české (ať už spisovné či nářeční) koncovky: *devyatym*, *šistým*. V příkladu *dvě tisíce* zase vidíme uchování ukrajinského ženského rodu číslovky tisíc (ukr. та тисяча) a připojení číslovky *dva* s odpovídající českou koncovkou namísto ukrajinského *дві*.

<i>devyatym</i>	(devátém)	дев'ятому
<i>šistým</i>	(šestém)	шостому
<i>dvě tisíce</i>	(dva tisíce)	дві тисячі
<i>šestdesát</i>	(šedesát)	шістдесят
<i>desat</i>	(deset)	десять

7.2.5 Verba

Verba jsou hned vedle substantiv nejpočetnější skupinou lexikálních přejímek. Můžeme proto opět zdůraznit některé výrazné mechanismy jejich adaptace. Nejčastěji se objevuje česká flexe – u sloves je to zde evidentní jak v präteritu, tak v präteritu. Minulý čas v ukrajinštině nepoužívá sponové sloveso *být*, namísto něj používá osobní zájmeno – zde si toho můžeme povšimnout na příkladu *ми держали* vs. kalk *drželi jsme*. V präteritu je zase nápadná záměna zvrtných tvarů ukrajinských verb po vzoru české ortografie – vidíme tak desuffixaci ukr. -ся a použití českého *se*: *poznámila se*, *rozžili se*, *selili se*. Pravidlem je také použití českých konjugačních koncovek ve všech osobách: *svátkujeme* (více zřejmé je to na příkladech sémantických kalků výše).

<i>krestila</i>	(křtila)	хрестила	
<i>přislali</i>	(poslali)	прислали	<i>přislali nám noty</i>
<i>chazajnuvat</i>	(hospodařit)	хазяїнувати	
<i>vyžilo</i>	(přežilo)	вижило	<i>vyžilo nás šest</i>
<i>svátkujeme</i>	(slavíme)	святкуємо	
<i>vyjížděli</i>	(odjížděli)	від'їжджали	
<i>poznámila se</i>	(seznámila se)	познайомилася	
<i>poujížděli</i>	(ujeli)	повиїжджати	
<i>pojet</i>	(ujet)	поїхати	
<i>rozžili se</i>	(zbohatli)	розжилися	
<i>nedivujte se</i>	(nedivte se)	не дивуйтеся	
<i>klejili jsme</i>	(lepili jsme)	ми клеїли	
<i>selili se</i>	(sídliili)	селилися	

7.2.6 Adverbia

Z adverbíí se u adaptovaných přejímek objevovala hlavně slova ve vztahu k českému původu, k tomuto rysu jsme se již vyjadřovali u neadaptovaných adverbíí – že se jedná o nejčastěji používanou výpůjčku по-чеськи. Není proto divu, že část respondentů tyto výpůjčky adaptovala do své mateřštiny: *na českém, po česku, po česky*. Ukrajinské adverbium точно zase přejalo český slovotvorný formant -ě namísto ukrajinského -o a vzniklo tak *točně*.

<i>na českém</i>	(česky)	на чеській мові	
<i>po česku</i>	(na český způsob)	по чеському	<i>jídlo se vařilo po česku</i>
<i>po česky</i>	(česky)	по-чеськи	
<i>točně</i>	(jistě)	точно	<i>mně točně pověsej</i>

7.2.7 Prepozice

V adaptovaných přejímkách najdeme i slova synsémantická, ovšem minimálně (i pronomen jsme si uvedli pouze jedno), což odpovídá našemu pojednání ve shodě se Zajícovou, že nejčastějšími neadaptovanými výpůjčkami jsou slova synsémantická. Je tedy logické, že nejnižší frekvenci výskytu u přejímek adaptovaných budou mít slova autosémantická. Ukrajinské prepozice jsou nejčastěji adaptovány ty, které jsou blízké svou formou českému jazyku, jsou tak přejaty v počestěné formě: *ze* namísto ukrajinského *зі*, kde je uchována ukrajinská ortografie ve smyslu absence předložky *se/с* (na rozdíl od ruštiny!), čistě překladovou výpůjčkou je potom *od toho* ve smyslu kvůli.

<i>ze</i>	(se)	зі	<i>ze mnou</i>
<i>od toho</i>	(kvůli)	від цього	<i>rodily se nezdravé děti od toho</i>

8 Suržyk

Na závěr se dostáváme k již několikrát slibované otázce suržyku. Formálně bychom slova, která sem z mluvy volyňských Čechů patří, měli zařadit do kapitoly o neadaptovaných lexikálních výpůjčkách. Nicméně se jedná o problematiku poměrně specifickou, proto jí věnuje zvláštní kapitolu.

Téma suržyku je na Ukrajině velmi diskutované. Tamější lingvisté se mu začali věnovat na počátku 90. let. 20. století, což vedlo ruku v ruce se vznikem suverénní Ukrajiny po rozpadu SSSR, jehož byla součástí. Předchozí historické události počínající především rozdělením Ukrajiny mezi dnešní Polsko a Rusko v 17. století zapříčinily soustavný kulturní útlak, jenž se projevoval hlavně rusifikací ve všech rovinách (Poláci a později Rakušané byli přeci jen co do svébytnosti ukrajinské kultury a jazyka tolerantnější). Počátky tendence míchat ukrajinský jazyk s ruským tedy sahá hluboko do historie a rozhodně se nejedná pouze o téma moderní doby.

V 90. letech se tedy konečně stal suržyk předmětem lingvistických analýz, jednou z prvních vědeckých vlašťovek byla práce *Antysuržyk* Oleksandry Serbenské, která obsahovala slovník kalkovaných nenormativních poruštěných slovoforem a slovních spojení, jež odporovala spisovné ukrajinštině.⁸¹ V současnosti je suržyk nahlížen především prizmatem sociolingvistiky a lingvistické ekologie. Sama jsem se zabývala tématem suržyku v kontextu mluvy současné ukrajinské mládeže ve stati: *Suržyk jako sociokulturní problém ukrajinské mládeže*⁸². V úvodu své práce rozebírám obecné uchopení suržyku⁸³. Název vznikl přenesením významu slova, jež se dříve používalo pro označení obilných směsí (pšenice a žita, ječmene a ovsy, apod.), v současnosti se jedná o syntézu prvků dvou nebo více jazyků, které se používají zároveň, a to bez dodržení formálních pravidel: „Sémantický význam slova suržyk obsahuje dva elementy. Za prvé jde o smíchání dvou různých substancí, za druhé o snížení kvality v důsledku míchání dvou principů.“⁸⁴ Podobný jazykový jev můžeme, avšak v podstatně větší míře, pozorovat v Bělorusku, kde se jazykové směsi ruštiny a běloruštiny říká trasjanka.

⁸¹ МАСЕНКО, Л. *Мова і суспільство: Постколоніальний вимір*. Київ: КМ Академія, 2004, s. 45.

⁸² SKOTÁKOVÁ, Jasna. Suržyk jako sociokulturní problém ukrajinské mládeže. In: *Současné slovanské jazyky a literatury: problémy a perspektivy: Lingvistická studia mladých vědců*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 84-87.

⁸³ Podle SKOTÁKOVÁ, Jasna. Suržyk jako sociokulturní problém ukrajinské mládeže. In: *Současné slovanské jazyky a literatury: problémy a perspektivy: Lingvistická studia mladých vědců*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 85.

⁸⁴ МАСЕНКО, Л. *Мова і суспільство: Постколоніальний вимір*. Київ: КМ Академія, 2004., s. 104.

Nemusíme však paralely hledat daleko, i v České republice bychom takový příklad našli v pohraniční oblasti - jmenovitě v okolí Českého Těšína a Třince, kde se vyskytuje syntéza českého a polského jazyka domácky nazývaná „po našemu“. Mluvčí v mnohých případech neovládají dobře ani jeden spisovný jazyk, jak jsme si již výše naznačili. Důsledkem tohoto konfliktního bilingvismu je hybridní forma jazyka, která vzniká prolnutím dvou kodifikovaných jazyků. Tento problém se týká především středních a východních regionů Ukrajiny, prvky suržyku jsou však zaznamenány i v nejzápadnější části Ukrajiny, Zakarpatí. Významná publikace, týkající se především čistě lingvistického rozboru suržyku, tomu napovídá. Artur Bracki ve své publikaci *Surżyk, historia i terażniejszość*⁸⁵ analyzuje kromě centrální a východní Ukrajiny, zastoupené Žitomirem, Černihovem, Mykolajivem, Charkovem, Záporožím či Kirovohradem, rovněž Zakarpatskou a Černiveckou oblast.

Přestože se dnešní tendence zkoumání jazyka díky novým lingvistickým postupům posouvají do roviny společenské, psychologické a kulturní, my se podíváme na úroveň čistě lingvistickou. Rozčleníme si suržyk do jazykových rovin a poté si konkrétní jevy ukážeme na slovní zásobě volyňských Čechů. Pro nás nejzajímavější částí ovšem budou v podstatě adaptované ruské lexikální přejímky, které tak tvoří specifickou kategorii, již si můžeme pracovně nazvat „suržyk volyňských Čechů“.

8.1 Fonetická rovina⁸⁶

Ve fonetickém systému suržyku se snoubí ukrajinská a ruská pravidla výslovnosti. Nicméně i přesto převažují ukrajinské rysy – ve většině případů dochází k tzv. fonetickému osvojení ruských slov, což pěkně vidíme i na uvedených příkladech. Například v drtivé většině nalezneme v ruských slovech [h] namísto [g], ve volyňské češtině tomu odpovídá suržykové slovní spojení *anhel chraniťel* (anděl strážný); [anhel] by se v ruštině správně vyslovilo jako [angel]. Ukrajiniština disponuje fonémem [g] pouze v přejatých slovech, nicméně na rozdíl od ruštiny tento foném reflektuje a má jej ve své abecedě, zde pozor na záměnu: ukrajinský grafém r tedy odpovídá fonému [h], ale zároveň je stejný jako ruský grafém pro [g] r. Pokud v ukrajiništině chceme znázornit foném [g], použijeme grafém mírně odlišný pro jeho ruský ekvivalent – r. Tento fakt mějme na paměti při prepisu ruských a ukrajinských slov v této práci, jedná-li se o ruská slova, používám ruskou cyrilici, hovořím-li o ukrajinských lexémech, pracuji

⁸⁵ BRACKI, Artur. *Surżyk Historia i terażniejszość*. Gdańsk: Uniwersytet Gdański, 2009. 272 s.

⁸⁶ Podle ТАРАСІВНА КРАВЦІОВА, Лариса. *Фонетична система суржыку* *Фонетична система суржыку* [online]. [cit. 2019-05-03]. Dostupné z: <https://larkravtsova.wordpress.com/%D1%81%D1%83%D1%80%D0%B6%D0%B8%D0%BA/>, str. 3-4

s ukrajinskou azbukou. Další prvek odpovídající míchání ukrajinského a ruského fonetického systému je absence záměny fonému [o] za [a]. Ukrajinskému jazyku není vlastní redukce [o] v nepřízvučné pozici. Proto i naši respondenti, ovlivnění suržykem, vyslovují některá ruská slova pod taktovkou ukrajinské ortoepie. Tak například slovo *poka* (dokud) kalkované z ruského *пока* [paka] vyslovují podle ukrajinského *поки* [poki], nebo ruské *поехал* [pajexal] po vzoru ukrajinské *поїхав* [pojixav] – výsledkem je tedy fonetický kalk *pojexhav*, který však má také znaky morfologického kalkování.

8.2 Morfologická rovina⁸⁷

Často se v suržyku objevují ukrajinizované formy ruských sloves, mluvčí sice převezme ruské slovo, ale dále s ním pracuje podle gramatických pravidel ukrajinštiny. Tímto typem je i *pojexhav*, zástupce verb z našeho korpusu, který nereflektuje ruskou préteritní koncovku pro 3. osobu singuláru -l [pojexal]. Krom sloves se také často hovoří o ruských číslovkách, jež přebírají charakter ukrajinské ortografie. I v našem materiálu se našel tento typ lexikálního suržyku, číslovka 60 vyslovená jako *šestdesjat* obsahuje ruskou ortoepii číslovky *шестьдесят* [šest' desjat], ukrajinský odpovídající ekvivalent by potom byl *шістдесят* [šistdesjat]. Dochází také k záměně charakteru substantiv, naši respondenti poměrně často používali ruský název pro brambory, ovšem nedodržovali při tom jejich mužský rod. V ruštině, stejně jako v ukrajinštině, jsou brambory pouze v singuláru a zastupují tak hromadná substantiva. Ruský *картофель* v mužském rodě však u našich respondentů přebíral koncovku ženského rodu ukrajinského odpovídajícího substantiva *картопля*, a proto nám ve výsledku vzniklo kalkované slovo v genitivu z *kartofli* (ukr. z *картоплі*). K podobnému kalkování může dojít i ve slovech, která nemají flexi – jedná se potom o prosté míchání dvou forem. Tak je tomu u suržykového tvaru adverbia *post'ipeno* vzniklého smícháním ruského *постепенно* [post'epe no] a ukrajinského *постійно* [post'ijno].

8.3 Lexikální rovina

Nejvýraznější rovinu, jak je tomu ostatně při jazykovém kontaktu ve většině případů, tvoří přejímání slov, případně nahrazování jejich ekvivalentů (v tomto případě ruské za ukrajinské). Tvoří ji tak vlastní ruské výpůjčky v mluvě volyňských Čechů. Ruské výpůjčky jsou ve srovnání s ukrajinskými méně frekventované, ale i tak jsou poměrně výraznou částí slovní zásoby volyňské češtiny. Větší lexikální celky tvoří čtyři

⁸⁷Podle ТАРАСІВНА КРАВЦОВА, Лариса. *Фонетична система суржыку* / *Фонетична система суржыку* [online]. [cit. 2019-05-03]. Dostupné z: <https://larkravtsova.wordpress.com/%D1%81%D1%83%D1%80%D0%B6%D0%B8%D0%BA/>, 4-5

skupiny autosémantik a prepozice. V dalších slovních druzích se jedná o ojedinělé příklady, ty si zmiňovat nebudeme. Vzhledem k primárnímu zaměření této práce si dané výpůjčky již nebudeme specifikovat tolik jako čisté ukrajinismy. Postačí nám základní pojednání o výskytu jednotlivých slovních druhů s jejich nejfrekventovanější zástupci.

Nejpočetnější skupinu ruských výpůjček tvoří substantiva s celkovým počtem 77 slov. Nejčastější to jsou: пост (půst), елка (vánoční stromeček), садик (školka), поезд (vlak). O slově война ve smyslu „válka“ jsme se již zmiňovali výše, toto slovo přebírá v použití jak ukrajinské, tak ruské prvky a je těžké vymezit jeho začlenění, nicméně i na úrovni rusismů je nejfrekventovanější.

Adverbia jsou s počtem 35 slov na místě druhém co do frekvence jejich výskytu. Nejčastěji se u našich respondentů vyskytla „vycpávková“ slova наверно a конечно ve smyslu českého přitakání *určitě, samozřejmě*. Zvýšený výskyt mělo i ruské постоянно (stále) a обязательно (samozřejmě).

U verb najdeme celkem 26 slovoforem, což je vzhledem k frekvenci substantiv poměrně málo. Sloveso начать (začít) je nejčastější spolu se slovesem хранить (uchovávat, ochraňovat). Typickým rusismem je také вести (umět), jehož ukrajinský ekvivalent знати se v tomto smyslu neobjevil. Což může být dáno zvukovou podobností českého a ruského *vědět*.

Co by mohlo být na ruských výpůjčkách zarážející, je četnost výskytu prepozic (celkem 19). Vše se však týká jediné předložky после (po). Již jsme se výše kriticky vyjádřili k záměně této výpůjčky za ukrajinskou v práci Lenky Zajícové. Vidíme, že i v našem výzkumu tato prepozice stojí za povšimnutí. Teoreticky bychom o ní totiž mohli uvažovat jako o kalku ukrajinského після a českého *po*. Spíše se ale bude jednat o variantu snazšího přejetí ruské verze díky otevřené slabice по- totožné s českým ekvivalentem.

Ruských adjektiv jsem našla celkem šest a zde se jedná o slova s ojedinělým zastoupením: родной (rodný), партерный (přízemní), хорошенькая (krásná), русская (ruská), интересно (zajímavé).

8.4 Suržyk volyňských Čechů

Lexémy této podkapitoly v podstatě formálně odpovídají ukrajinským výpůjčkám tak, jak jsme si je popsali u adaptovaných ukrajinských přejímeč. Zde si tedy popíšeme, jakým způsobem se adaptují ruská slova do mluvy volyňských Čechů; jde o ruská slova modifikovaná češtinou.

Substantiva a adjektiva nám ukazují nápadný rys přebírání českých koncovek v jednotlivých slovech (což platí i u sémantických kalků výše): kladovščikem (skladníkem) od кладовщиком navíc s použitím instrumentálu pro vyjádření *pracovat jako*: *já jsem kladovščikem d'ála* ; koncovka -a ve slově *pjevča* od певчая také odkazuje k české flexi. Totéž vidíme i u adjektiv, u kterých se objevují i prvky severovýchodočeského nářečí (koncovka -ej): *bahatej* (bohatý) od ruského богатый, *rozhovorni* (konverzační) od разговорные.

Významným prvkem adaptace ruských verb je vytvoření zvrátého zájmena *se/si/nář. sa* desufixací ruských sloves končících na [-sja]: *sa polučilo* (povedlo se), *se načala* (se začala), *se souhlasila* (souhlasila) , stejnou motivací adaptace sloves jsme si ukázali i na ukrajinských výpůjčkách. K jednoduchému přijetí české flexe potom patří sloveso *ponimá* (namísto понимае, rozumí). Poměrně komplikovaným je slovo *namenuvali* (pojmenovali), které pravděpodobně vzniklo spojením dvou ruských slov, kdy si prefix *na-* vypůjčilo z ruského называть a kořen slova z jeho synonyma именовать. Pozornosti by nemělo uniknout protetické „v“ v adaptaci ruského общаемся na *vobščáme* (setkávám se), na což jsme již upozorňovali výše.

Závěr

Tato práce nám podala obraz volyňské češtiny co do lexikální mezijazykové interference ukrajinštiny a češtiny, také bylo potřeba zahrnout do analýzy vliv ruštiny na mateřský jazyk volyňských Čechů. Jak ukazuje přehled dosavadního bádání, lingvistické práce se v tomto ohledu omezovaly na obecné „cizí vlivy“ ve volyňské češtině, případně docházelo k nepřesnostem vycházejícím z blízkosti ukrajinštiny a ruštiny a také z nezodpovězení problematické lingvistické otázky smíchání několika jazyků v centrální Ukrajině, která je typická svým tzv. suržykem. Cílem proto bylo podat ucelenou a utříděnou analýzu lexémů, které jsou ovlivněny především ukrajinštinou, ale také ruštinou a suržykem; zároveň bylo záměrem sesbírat jazykový materiál přímo na Volyni, poněvadž posledním takovým počinem byl terénní výzkum v 60. letech minulého století.

Jazykový materiál, se kterým jsem pracovala, skýtá přes 1600 slov, jejich zevrubný přehled podala kvantitativní korpusová analýza pomocí programu Bonito. V jednotlivých kapitolách praktické části jsme si představili celkem tři skupiny lexémů. Za prvé to byly lexikální kalky z ukrajinštiny a ruštiny obohacující sémantiku českých slov. Lexémy v této kategorii jsme si rozdělili podle slovních druhů, ve většině případů se jednalo o autosémantika. Lexikální přejímky tvoří další velkou skupinu ukrajinismů, zde je potřeba rozlišovat na formy neadaptované a adaptované. Mezi neadaptované patří převážně synsémantika, která díky své formě snadnou pronikají do češtiny a velmi často vytlačují původní česká slova; dále jsou to homonyma a ukrajinské reálie – tato slova v podstatě vyplňují v češtině prázdná místa, která vznikla na základě adaptace v novém prostředí, kdy se objevila potřeba pojmenovávat nové prvky, jevy, předměty atp. Adaptované lexikální přejímky oproti tomu přebírají rysy české ortografie – jak na úrovni fonetické, tak morfologické; najdeme zde proto hlavně ohebné slovní druhy, několik výjimek tvoří zástupci z řad adverbii a prepozic.

Speciální kapitolu, jež přinesla do dosavadních jazykovědných prací o volyňské češtině zcela nový pohled, tvoří suržyk. Proto jsem se této tématice věnovala podrobněji. Tento pojem byl nejprve charakterizován a dále rozebrán na roviny, ve kterých se může prolínání ukrajinštiny s ruštinou objevovat. Vše je doloženo příklady z volyňské češtiny. Přestože termín suržyk primárně charakterizuje „směsici“ ukrajinského a ruského jazyka, vypůjčila jsem si tento název pro analogické vyjádření *Suržyk volyňských Čechů* v závěru kapitoly. Naši krajané na Volyni totiž ruská slova adaptují velmi podobným způsobem jako je adaptuje ukrajinština, proto se mi zdálo

přínosné poukázat na jisté paralely adaptace ruština – ukrajinština a ruština – čeština. Formálně bychom samozřejmě „suržyk“ volyňských Čechů zařadili mezi ruské adaptované přejímky.

V neposlední řadě tato práce také přinesla jistý kritický pohled na dosavadní lingvistická bádání. Bylo poukázáno především na mnohdy účelové vyhledávání protetického *v* jako přežitku severovýchodočeského nářečí v mluvě volyňských Čechů. V některých případech se totiž nemusí jednat pouze o udržení nářečního rysu, ale o přejímku ukrajinského slova, které má grafém *v* jako součást kořene (např. вона – вона). Proto jsem ve své práci podala několik návrhů, jakým způsobem nezpochybnitelně odhalit stále fungující mechanismus vkládání protetického *v*. Jedná se o některé lexémy v lexikálních kalcích, ale také v „suržyku“ volyňských Čechů. Dalším problémem je nepřesná specifikace původu lexikální interference (ukrajinština vs. ruština), zmínila jsem proto kritické body, na něž je potřeba si dát pozor při určování původu lexikálních výpůjček/kalků.

Na závěr bych chtěla zdůraznit náročnost výzkumu volyňské češtiny, na jejíž komplexní obsažení stále čekáme. Najít badatele – bohemistu, ukrajinistu, rusistu, dialektologa a taktéž paleoslavistu v jedné osobě je prakticky nemožné. Proto jsem ráda, že tato práce vznikla v rámci grantového projektu IGA Čeština na Volyni, součástí jehož řešitelského týmu jsou členové, kteří tuto náročnou poptávku po odbornosti plně obsáhnou. Tato práce je pouhým jedním dílkem z mozaiky, ke které by měla naše odborná jazykovědná veřejnost dojít v úplnosti a celistvosti, neboť právě to si volyňská čeština zaslouží.

Anotace

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra bohemistiky

Jméno: Jasna Skotáková

Název práce: Lexikální ukrajinismy v mluvě Volyňských Čechů

Vedoucí práce: Doc. Mgr. Miroslav Vepřek, Ph.D.

Počet znaků: 117 134

Počet příloh: 1 tabulková příloha, 1 CD

Počet použitých zdrojů: 36

Klíčová slova: volyňská čeština, lexikální interference, korpusová lingvistika, ukrajinština, ruština, suržyk, mezijazyková homonyma, volyňští Češi, Žitomyr.

Anotace: Předkládaná práce se zabývá analýzou lexikálních ukrajinismů v mluvě Volyňských Čechů. Zahrnuje nejen jazykovou interferenci ukrajinštiny, ale také ruštiny a poukazuje na specifický lingvistický jev – suržyk. Práce vychází z nahrávek získaných přímo na Volyni, převážně v Žitomirské oblasti. Jazyková data zpracovaná nejprve pomocí korpusové analýzy jsou dále tříděna do tří celků: lexikální kalky, lexikální přejímky a suržyk. V podrobnější analýze jsou lexémy dále členěny podle slovních druhů, ale také dle specifických sémantických okruhů, jako jsou mezijazyková homonyma a ukrajinské reálie. Analýza také částečně pracuje s kritikou dosavadních výzkumů v této oblasti a má snahu poukázat na problematická místa, která by měla být revidována.

Resumé

This diploma thesis deals with the analysis of lexical Ukrainianisms in the speech of Volhynian Czechs. It includes not only the linguistic interference of Ukrainian language but also Russian language and points to a specific linguistic phenomenon called *suržyk*. The work is based on recordings obtained directly in Volhynia, mainly in Zhytomyr region.

Language data processed first by corpus analysis are further divided into three parts: lexical calcs, lexical acceptance and *suržyk*. Among the lexical calculi are words that extend the semantic field of Czech words by transferring the meaning of homonymous Ukrainian lexemes to the language of Volhynian Czechs. In contrast, lexical acceptance forms a group of words that are accepted into the mother language for specific reasons and do not have a verbal counterpart in Czech language. In a more detailed analysis, the lexemes are further subdivided by word classes, but also by specific semantic circuits, such as interlingual homonyms and Ukrainian life and institutions.

The topic *suržyk* is mentioned for the first time in this work in the context of the Volhynian Czech language, as linguists mostly deal with this issue only in the context of the contamination of Ukrainian by Russian. A mixture of Ukrainian and Russian words, however, also appears in the vocabulary of our compatriots in Volhynia and it is necessary to reflect this fact.

The analysis also partly works with criticisms of research in this area so far and seeks to highlight the bottlenecks that should be revised. Therefore, the presented work gives a comprehensive picture of lexemes, which are mostly modified by Ukrainian in the language of Volhynian Czechs. However, on the basis of previous research criticism, it was also necessary to take into account the influence of Russian language in the analysis in order to avoid confusion between Ukrainian and Russian linguistic influence on Volhynian Czech. Therefore, as a synthetic summary, the conclusion offers both a reflection of results and motivation for further work on linguistic analysis of Volhynian Czech.

Seznam použité literatury

BOČEK, Vít. *Praslovanština a jazykový kontakt*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2014. 432 s. *Studia etymologica Brunensia*; 17.

BRACKI, Artur. *Surzyk Historia i terażniejszość*. Gdańsk: Uniwersytet Gdański, 2009. 272 s.

ČMEJRKOVÁ, Světlá: Naše a cizí v jazyce a kultuře Čechů z Ukrajiny. In BOGOCZOVÁ, Irena. *Naše a cizí v interetnické a interpesonální jazykové komunikaci = Swój i obcy w interetnickej i interpersonalnej komunikacji językowej: sborník z mezinárodní vědecké konference: Ostrava 2001*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, 2001. 326 s.

GABRIJEL, Jaroslav. Volyňští Češi a jejich jazykové odlišnosti. Ústí nad Labem, 2012. bakalářská práce (Bc.). UNIVERZITA JANA EVANGELISTY PURKYNĚ V ÚSTÍ NAD LABEM. Pedagogická fakulta

CHROMÝ, Jan. *Základy sociolingvistiky: Učební materiál pro studenty oboru český jazyk a literatury* [online]. 1. Praha: Univerzita Karlova, 2014 [cit. 2019-04-15]. ISBN 9788024626444. Dostupné z: <https://www.kosmas.cz/knihy/200024/zaklady-sociolingvistiky/>

JANČÁKOVÁ, Jana a JANČÁK, Pavel. *Mluva českých reemigrantů z Ukrajiny*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2004. 173 s.

JIRKA, Luděk. České vystěhovalectví na Volyň v kronikách volyňských obcí. *Studia Ethnologica Pragensia*. 2015, (2), 185-195. ISSN 1803-9812.

JIRKA, Luděk. Komparace identity volyňských Čechů usazených v České republice a nereemigrujících volyňských Čechů na Ukrajině. Praha, 2017. disertační práce. UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE. Fakulta humanitních studií

JIRKA, Luděk. Příchod a usazování Čechů v oblasti ukrajinské Volyně 1863-1880. Praha, 2013. diplomová práce (Mgr.). UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE. Filozofická fakulta

KOTVAS, Roman. Volyňský Češi na Žatecku: bylo jim pomoheno? Ústí nad Labem, 2015. bakalářská práce (Bc.). UNIVERZITA JANA EVANGELISTY PURKYNĚ V ÚSTÍ NAD LABEM. Fakulta sociálně ekonomická

KUBOVÁ, Markéta. Kultura a školství volyňských Čechů ve 20.-30. letech 20. století. Hradec Králové, 2015. bakalářská práce (Bc.). UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ. Filozofická fakulta.

KŮTKOVÁ, Denisa. Volyňští Češi v internetnické perspektivě. Plzeň, 2018. bakalářská práce (Bc.). ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI. Fakulta filozofická

LEŠKA, Oldřich a ŠIŠKOVÁ, Růžena. *Mluvnice současné ukrajinštiny*. Vyd. 1. Praha: Euroslavica, 2001. 235 s.

NIČOVÁ, Kateřina. Dějiny volyňských Čechů z hlediska jejich emigrace a následné reemigrace.. Olomouc, 2013. bakalářská práce (Bc.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Přírodovědecká fakulta

OPOČENSKÁ, Dominika. Reemigrace Volyňských Čechů do Československé republiky. Hradec Králové, 2018. bakalářská práce. UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ. Filozofická fakulta

POKORNÝ, Jan a HANULIAK, Juraj. *Lingvistická antropologie: jazyk, mysl a kultura*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. 346 s.

SKOTÁKOVÁ, Jasna. Suržyk jako sociokulturní problém ukrajinské mládeže. In: *Současné slovanské jazyky a literatury: problémy a perspektivy: Lingvistická studia mladých vědců*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 84-87.

ŠATAVA, Jaroslav. VOLYŇŠTÍ ČEŠI NA PODBOŘANSKU A ŽATECKU. *Český lid*. 1981, (4), 195-203.

ZAJÍCOVÁ, Lenka. *Český jazyk v Paraguayi: studie o jazykovém kontaktu a zániku*. 1. vyd. V Olomouci: Univerzita Palackého, 2010. 300 s.

БЕРЕЗЮК, О. С. а О. М. ВЛАСЕНКО, ed. *ЧЕХИ НА ВОЛИНИ: історія і сучасність*. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2014.

БЕРЕЗЮК, О. С. а О. М. ВЛАСЕНКО, ed. *Теорія і практика чеських рухів на Волині: духовний феномен*. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2017.

МАСЕНКО, Л. *Мова і суспільство: Постколоніальний вимір*. Київ: КМ Академія, 2004.

ТРАДИЦІЇ ТА ВЗАЄМОВПЛИВИ У МІЖЕТНІЧНОМУ ДІАЛОЗІ: ІСТОРІЯ «ВОЛИНСЬКИХ ЧЕХІВ». In: ПОГРЕБНЯК, Олена. *Література. Фольклор. Проблеми поетики*. Київ: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2013, s. 334-348.

Internetové zdroje:

Naše řeč – Citoslovce a částice — hranice slovního druhu. *Naše řeč - Základní informace* [online]. Copyright © 2011 [cit. 03.05.2019]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7419>

Naše řeč – Jak dnes mluví mladí vídeňští Češi II. *Naše řeč - Základní informace* [online]. Copyright © 2011 [cit. 15.04.2019]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7456>

Naše řeč – První monografie o nářeční češtině v Sovětském svazu. *Naše řeč - Základní informace* [online]. Copyright © 2011 [cit. 25.01.2019]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5830>

Sergej Vlačíha, Zuzana Hrušková, Vendula Šnajdrová, Michaela Klimešová Volyňští Češi, jejich příchod do Milovic nad Labem a jejich začlenění do společnosti v letech 1991 - 2009 [online] Hospodářská a kulturní studia, Provozně ekonomická fakulta ČZU v Praze, 2009. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/volynsti_cesi_jejich_prichod_do_milovic_nad_labem_a_jejich_zacleneni_do_spolecnosti_v letech_1991_-_2009

Slovo a slovesnost – Dnešní stav mluvy českých reemigrantů ze Žitomirska na Ukrajině. *Slovo a slovesnost - Základní informace* [online]. Copyright © 2011 [cit. 25.01.2019]. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3626>

Культура мови на щодень – Дев'яносто чи дев'ятдесят [online], [cit. 23.04.2019].
Dostupné z <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine60-13.pdf>

ТАРАСІВНА КРАВЦОВА, Лариса. *Фонетична система суржикю* [online]. [cit. 2019-05-03]. Dostupné z:
<https://larkravtsova.wordpress.com/%D1%81%D1%83%D1%80%D0%B6%D0%B8%D0%BA/>

Шпиталенко Г. А. Автореферат Соціально-економічне і духовне життя чехів Волині (друга половина XIX – початок XX ст.). *Українські Реферати* [online].
Dostupné z: <http://referatu.net.ua/referats/7569/151933>

Громадська організація «Житомирська спілка волинських чехів». *Громадська організація «Житомирська спілка волинських чехів»* [online]. Copyright © [cit. 13.02.2019]. Dostupné z: <http://chehyvolyni.com.ua/>

Slovníky:

Slovník spisovného jazyka českého [online]. Copyright © [cit. 12.05.2019].
Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/>

Академічний тлумачний словник української мови [online]. Copyright © 2018, [cit. 12.05.2019]. Dostupné z: <http://sum.in.ua/>

Rusko-český slovník | *Lingea* [online]. Copyright © Lingea s.r.o., 2017. [cit. 12.05.2019]. Dostupné z: <https://slovníky.lingea.cz/rusko-cesky/>

Příloha:

Frekvenční slovník sesbíraných tokenů – ukrajinismů (rusismů) ve volyňské češtině

fon:	word:	lemma:	pos:	fr.
	ну	ну	par	53
	по-чеськи	по-чеськи	adv	41
	от	от	par	39
	ну	ну	interj	36
	да	да	par	28
	по-українськи	по-українськи	adv	26
	после	после	prep	20
	конечно	конечно	adv	12
rázem	разом	разом	adv	10
	даже	даже	par	10
	ну і	ну і	par	10
	ж	ж	par	9
	значить	значити	v	8
	бо	бо	conj	8
	начали	начать	v	7
	і	і	conj	7
	котлети	котлета	n	6
	про	про	prep	6
klasů	класів	клас	n	6
propad	пропав	пропасти	v	5
	і всьо	і всьо	par	5
	геть	геть	par	5
do kostela	до костьола	костюол	n	5
	батьки	батьки	n	5
	з	з	prep	5
roka	пока	пока	adv	5
	на	на	prep	5
	хату	хата	n	5
	всьо	всьо	par	4
	хранили	хранить	v	4
	холодець	холодець	n	4
	наверно	наверно	adv	4
jejichni	їхні	їхній	pron	4

	постоянно	постоянно	adv	4
	клас	клас	n	4
	паска	паска	n	4
	до класу	клас	n	4
	до церкви	церква	n	4
	предки	предок	n	4
	із	із	prep	4
Poláčka	полячка	полячка	n	4
	хати	хата	n	4
	войни	война	n	3
vyjeli	виїхали	виїхати	v	3
	до церкви	церква	n	3
	строїли	строїти	v	3
přejeli	переїхали	переїхати	v	3
	война	война	n	3
na vojně	на войне	война	n	3
v kolhospě	в колгоспі	колгосп	n	3
	просто	просто	adv	3
v sele	в селі	село	n	3
	на пенсії	пенсія	n	3
	в церкві	церква	n	3
	хазяйство	хазяйство	n	3
	може	може	adv	3
	в Польщі	Польща	n	3
	село	село	n	3
na závodě	на заводі	завод	n	3
familie	фамилия	фамилия	n	3
	пост	пост	n	3
	здали	здати	v	3
	время	время	n	3
	хоть	хоть	conj	3
	ой	ой	interj	3
	чловек	чловек	n	3
	всьо	всьо	pron	3
	і всьо	і всьо	par	3
ve vojnu	у війні	війна	n	2
	у безвісті	безвість	n	2

vojna	война	война	n	2
se sebiraly	збиралися	збіраться	v	2
	кубики	кубок	n	2
	шкода	шкода	adv	2
opracovali	опрацювали	опрацювати	v	2
	страховку	страховка	n	2
	на всюночну	всюночна	n	2
chazajnuvat	хазяйнувати	хазяйнувати	v	2
	фестіваль	фестіваль	n	2
	торт	торт	n	2
svátkujem	святкуємо	святкувати	v	2
	в області	область	n	2
	о	о	interj	2
	голубці	голубці	n	2
	обязательно	обязательно	adv	2
	з села	село	n	2
	до хати	хата	n	2
	склад	склад	n	2
vojny	войни	война	n	2
	ведела	ведеть	v	2
dávejte	давайте	давати	v	2
	раз	раз	num	2
	технікум	технікум	n	2
	їхні	їхній	pron	2
	собі	себе	pron	2
	рано	рано	adv	2
v osnovnom	в основном	в основном	adv	2
	закуску	закуска	n	2
	тьотя	тьотя	n	2
	родня	родня	n	2
poselení	поселення	поселення	n	2
	до гулагу	гулаг	n	2
před vojnou	перед войной	война	n	2
posadili	посадили	посадити	v	2
	не можна	не можна	adj	2
	голубці	голубец	n	2
	зятя	зять	n	2

	садик	садик	n	2
	хазяйнували	хазяйнувати	v	2
	область	область	n	2
nadumali se	надумали	надумати	v	2
	бистро	бистро	adv	2
	убили	убити	v	2
	могилки	могила	n	2
zachází	заходить	заходити	v	2
	поважали	поважати	v	2
drželi	держали	держати	v	2
	завод	завод	n	2
	або	або	conj	2
	уважали	уважати	v	2
držíme	держимо	держати	v	2
	картошку	картошка	n	2
	вареники	вареники	n	2
se sebirat	збиратися	збиратися	v	2
	переклад	переклад	n	2
	да-да	да	par	2
	колгосп	колгосп	n	2
	тоді	тоді	adv	2
mašinou	машиною	машина	n	2
	знаєш	знати	v	2
	хорошенька	хорошенький	adj	2
	розказує	розказувати	v	2
	картошка	картошка	n	2
	коробку	коробка	n	2
	от і	от і	par	2
	почали	почати	v	2
	в поезде	поезд	n	2
	вже	вже	adv	2
dávej	давай	давати	v	2
	хата	хата	n	2
	на паску	паска	n	2
	може	може	par	2
svátkujeme	святкуємо	святкувати	v	2
	для	для	prep	2

	мову	мова	n	2
	коробочку	коробочка	n	2
	начала	начать	v	2
	колективізація	колективізація	n	2
zdávat	здавати	здавати	v	2
	букетіки	букетік	n	2
	закрили	закрити	v	2
obizatelno	обязательно	обязательно	adv	2
	всюночна	всюночна	n	2
	на завод	завод	n	2
vojna	война	война	n	2
do vojny	до війни	война	n	2
	такой	такой	adj	2
	взрослі	взрослий	adj	2
	церква	церква	n	2
	імено	імено	adv	2
	голодовка	голодовка	n	2
	на могилки	могила	n	2
	університет	університет	n	2
	пост	пост	n	2
	на пенсію	пенсія	n	2
	мінімалку	мінімалка	n	2
	йолка	йолка	n	2
	числа	число	n	2
se polučilo	получилося	получитися	v	2
	район	район	n	2
	пока	пока	adv	1
nemožná	не можна	не можна	adj	1
	погода	погода	n	1
	революції	революція	n	1
pod sportivnu	під спортівну	спортівний	adj	1
sbírají se	збираються	збіраться	v	1
	Малозубовщинська група	Малозубовщинська група	n	1
	к Норвегії	Норвегія	n	1
	загальний	загальний	adj	1
pojechav	поехав	поехать	v	1
	телевидение	телевидение	n	1

	закупорка	закупорка	n	1
	началася	начатися	v	1
	тай так	тай так	adv	1
zorhanizoval	зорганізував	зорганізувати	v	1
	войну	война	n	1
napravili	направили	направити	v	1
	словар	словар	n	1
se sebirali	збиралися	збіратися	v	1
	він	він	pron	1
	мож	можна	adj	1
	забрали	забрати	v	1
	дядя	дядя	n	1
	церковні	церковний	adj	1
přisoudili	присудили	присудити	v	1
strojili	ми строїли	строїти	v	1
	после	после	adv	1
	на вагон	вагон	n	1
	всякі	всякий	adj	1
	й	й	conj	1
vyrostili	виростили	виростити	v	1
	на керівних	керівний	adj	1
	ну як	ну як	par	1
	грудня	грудень	n	1
	в садіку	садік	n	1
	геть	геть	adv	1
vodstrojili	отстроили	отстроить	v	1
	похрестувать	похрестувать	v	1
dohovoryt	договоритися	договоритися	v	1
	камера	камера	n	1
do svědomosti	у свідомість	свідомість	n	1
anhlijštinu	англійську мову	англійську мову	n	1
vyselilo se	виселилося	виселитися	v	1
blahoslovjenie	благословення	благословення	n	1
pokročila	покрасила	покрасити	v	1
nasičený	насічений	насічений	adj	1
v horodě	в городі	город	n	1
samej poslední	самый последний	самый последний	adj	1

	за віділенням	віділення	n	1
dobalákám	добалакаюся	добалакатися	v	1
	талірку	талірка	n	1
	узвар	узвар	n	1
	его	его	pron	1
	по-старочеськи	по-старочеськи	adv	1
rozstřel	розстріл	розстріл	n	1
	есть	есть	v	1
	до колективізації	колективізація	n	1
se sebirali	ми збиралися	збиратися	v	1
	мішки	мішок	n	1
rozformirovali	расформировали	расформировать	v	1
	педагог	педагог	n	1
	общались	общатися	v	1
strojily se	строїлися	строїтися	v	1
zavědujušou	завідуючою	завідуюча	n	1
	та й	та й	par	1
vykopčíl	викопчів	викопчити	v	1
ze	зі	зі	prep	1
vymlouvám	вимовляю	вимовляти	v	1
po česku	по-чеському (способі)	по-чеському	adv	1
odkázat	отказаться	отказаться	v	1
se načala	началася	начатися	v	1
nerozpad se	не розпався	розпастися	v	1
brihadirem	бригадиром	бригадир	n	1
pomišany	помішане	помішаний	adj	1
kartopličky	картопельки	картопельки	n	1
pjevča	певчая	певчая	n	1
	конкурс	конкурс	n	1
	понять	понять	v	1
	в	в	prep	1
rozepsali	розписали	розписати	v	1
desat'	десять	десять	num	1
	тридцять	тридцять	num	1
na psycholoha	на психолога	психолог	n	1
přijížděli	приїжджали	приїжджати	v	1
	памятник	памятник	n	1

	огород	огород	n	1
butelka	бутелка	бутелка	n	1
	зрадники	зрадник	n	1
delehace	делегація	делегація	n	1
	винничок	винничок	n	1
	ходить	ходити	v	1
nezachtěl	не захотів	не захотіти	v	1
popravuje	поправує	поправити	v	1
šistý	шостий	шість	num	1
	і всьо	і вьсо	par	1
vyučila	вивчила	вивчити	v	1
	потому что	потому что	conj	1
	тому	тому	prep	1
	штук	штука	n	1
poznámila sa	познайомилася	познайомитися	v	1
	очередь	очередь	n	1
	хоть бы	хоть бы	par	1
	русская	русский	adj	1
utušit	стушить	стушить	v	1
	невеличка	невеличкий	adj	1
bědnost	бедность	бедность	n	1
po televizi	по телевізійній	телевізійна техніка	n	1
	правильно	правильно	adv	1
	хатки	хатка	n	1
	кондитерського	кондитерський	adj	1
	в костюл	костюл	n	1
nepřiznávám	не признаю	признати	v	1
pásečky	пасочки	пасочка	n	1
	отак	отак	adv	1
huláli	гуляли	гуляти	v	1
	руководство	руководство	n	1
silně	сильно	сильно	adv	1
holosit	голосять	голосити	v	1
dodej	додай	додати	v	1
	по барабану	барабан	n	1
	строгий	строгий	adj	1
vyšla za	вийшла заміж за	вийти заміж	v	1

chránit	хранить	хранить	v	1
poselit	поселити	поселити	v	1
se zorhanizuvála	зорганізувалася	зорганізуатися	v	1
zakolotá	заколотає	заколотати	v	1
sem začínála	я начинала	начинати	v	1
držel	держав	держати	v	1
rozstřileli	розстріляти	розстріляти	v	1
	гітару	гітара	n	1
klejili jsme	ми клеїли	клеїти	v	1
	комітет	комітет	n	1
	пенсії	пенсія	n	1
prohram	програма	програма	n	1
	здавала	здавати	v	1
	молодьож	молодьож	n	1
bahatej	богатої	богатої	adj	1
	інсульт	інсульт	n	1
	плацкарт	плацкарт	n	1
	не розегнали геть	розегнати геть	v	1
deržavě	державі	держави	n	1
	деякі	деякий	adj	1
	із	із	prep	1
	би	би	par	1
	валили	валити	v	1
	каже	казати	v	1
nadějeme se	надіємося	надітися	v	1
zubního	зубного лікаря	зубний лікар	n	1
ekonomny	економні	економний	adj	1
perejezd	переїзд	переїзд	n	1
přijíždějí	приїжджають	приїжджати	v	1
popadli jsme	ми попали	попасти	v	1
	виросла	вирости	v	1
propracoval	пропрацював	пропрацювати	v	1
se vinčáli	вінчалися	вінчатися	v	1
rozbirá	разбирається	разбирається	v	1
	скоротили	скоротити	v	1
kolektivizácie	колективізація	колективізація	n	1
	керівник	керівник	n	1

	розвіток	розвіток	n	1
na vohradě	на городі	город	n	1
šistým	шостим	шість	num	1
se vyjavjuje	виявляється	виявлятися	v	1
	поплутала	поплутати	v	1
	нехватило	нехватить	v	1
	кабанчики	кабанчик	n	1
choťa	хотя бы	хотя бы	conj	1
ďury	дурні	дурень	n	1
sidmiho	сьомого	сім	num	1
pracovala	працювала	працювати	v	1
	буквально	буквально	adv	1
	мебель	мебель	n	1
	до Польщі	Польща	n	1
korupcíony	корупціонери	корупціонери	n	1
z pět'orky	з петьорки	петьорка	n	1
povoddávali	повіддавали	повіддавали	v	1
počepilo se	почепилося	почепитися	v	1
	житомирського району	житомирський район	n	1
	у костьоле	костьол	n	1
odpravovali	відправляли	відправляти	v	1
tradícije	традиції	традиція	n	1
	між	між	prep	1
na skovorodě	на сковороді	сковорода	n	1
perřepisuju	не переписуюся	переписуватися	v	1
	на практику	практика	n	1
v laheru	в лагері	лагер	n	1
	розділ	розділ	n	1
podarili	подарювали	подарювати	v	1
	в гулагу	гулаг	n	1
	обычно	обычно	adv	1
	получло	получить	v	1
	розписувало	розписувати	v	1
	попав	попасти	v	1
tradýcije	традиції	традиція	n	1
	почалася	початися	v	1
	лесоповал	лесоповал	n	1

	блинчики	блинчик	n	1
nakrýt	накрити	накрити	v	1
	жителі	житель	n	1
vykopčilo se	викопчилося	викопчитися	v	1
	устроить	устроить	v	1
famílii	фамилию	фамилия	n	1
	спілки	спілка	n	1
zakančivala se	закінчила	закінчити	v	1
	начал	начать	v	1
	до сухаріку	сухарік	n	1
schází	сходить	сходити	v	1
	виросли	вирости	v	1
do armije	в армію	армія	n	1
	Мефодія	Мефодій	n	1
	празнували	празнувати	v	1
	фестівали	фестіваль	n	1
škodjou	шкодують	шкодувати	v	1
	до декрету	декрет	n	1
	ремонт	ремонт	n	1
	теми	тема	n	1
	на пам'ятнику	пам'ятник	n	1
sebirame se	збираємося	збуратися	v	1
rázny	разный	разный	adj	1
	випускний	випускний	adj	1
	получалося	получатися	v	1
	календар	календар	n	1
hospodarstva	господарства	господарство	n	1
	тяг	тяг	n	1
zastolija	застолье	застолье	n	1
	республіка	республіка	n	1
	уявити	уявити	v	1
	факультатів	факультатів	n	1
	по селах	село	n	1
do revoluciji	до революції	революція	n	1
	зять	зять	n	1
	абсолютно	абсолютно	adv	1
vychodnej	віхідний	віхідний	n	1

varenyků	вареників	вареники	n	1
	начало	начать	v	1
	під	під	prep	1
vkusny	вкусные	вкусный	adj	1
s člověkem	з чоловіком	чоловік	n	1
obizatělno	обязательно	обязательно	adv	1
vyšly zámůž	вийшли заміж	вийти заміж	v	1
rajoně	районі	район	n	1
ráznicja	різниця	різниця	n	1
	общины	община	n	1
dobírali se	добиралися	добиратися	v	1
přetomlený	перевтомлений	перевтомлений	adj	1
vyšla jsem zámůž	я вийшла заміж	вийти заміж	v	1
pobrali se	побралися	побратися	v	1
	отак	отак	par	1
přijeselam	присилаю	присилати	v	1
se polučálo	получилося	получиться	v	1
	класі	клас	n	1
	служба	служба	n	1
prekrasny	прекрасний	прекрасний	adj	1
žití	життя	життя	n	1
	почерк	почерк	n	1
morkivka	морківка	морківка	n	1
vzrosliho	взрослого	взрослий	adj	1
splaníruvaná	запланируваная	запланированный	adj	1
	губернія	губернія	n	1
	например	наприпер	adv	1
	і	і	conj	1
vodkázali se	відказалися	відказатися	v	1
cukernice	цукерниця	цукерниця	n	1
	інтересно	інтересно	adj	1
	церковно-слов'янське	церковно-слов'янський	adj	1
se nerozvalil	не розвалився	не розвалитися	v	1
	в полку	полк	n	1
druhi	друга страва	друга страва	n	1
vzroslej	взрослий	взрослий	adj	1
	клей	клей	n	1

v hazetě	в газеті	газета	n	1
	от і	от і	par	1
dovolny	задоволені	задоволений	adj	1
	до садіка	садік	n	1
	на стройке	стройка	n	1
	інтересно	інтересно	adv	1
anhel chraničel	ангел хранитель	ангел хранитель	n	1
vyjžděli	відіжджали	відіжджати	v	1
	онучку	онучка	n	1
vodstrojili	отстроіли	отстроить	v	1
po kompjuteri	по комп'ютері	комп'ютер	n	1
chazajci	хазяїни	хазяїн	n	1
	українська	український	adj	1
nevěsta	невістка	невістка	n	1
chazajnovití	хазяйновиті	хазяйновитий	adj	1
	села	село	n	1
	не можна	не можна	adv	1
	ругали	ругать	v	1
	телерадіомеханік	телерадіомеханік	n	1
	все	все	adv	1
	партерний	партерний	adj	1
	голендери	голендер	n	1
	за садикем	садик	n	1
	це	це	pron	1
na českém	на чеський	на чеський	adv	1
	університети	університет	n	1
	подарочки	подарочок	n	1
	граматики	граматика	n	1
	ізіум	ізіум	n	1
voddaly	віддали	віддати	v	1
	кондіціонери	кондіціонер	n	1
	забирати	забирати	v	1
	тридцять восьмому	тридцятий восьмий	num	1
rodiče	родичі	родич	n	1
	в обоз	обоз	n	1
	дві тисячі	дві тисячі	num	1
	до селради	селрада	n	1

na pedahohičnym	на педагогічному	педагогічний	adj	1
	вообще	вообще	adv	1
do cháti	до хати	хата	n	1
se starám	стараюся	старатися	v	1
do horodu	в город	город	n	1
	війни	війна	n	1
	з області	область	n	1
	центр	центр	n	1
	на бібліотекаря	бібліотекар	n	1
	тоже	тоже	adv	1
	голодомор	голодомор	n	1
	глибокі	глибокий	adj	1
	дійсно	дійсно	adv	1
	конечо	конечно	adv	1
	розвило	розвити	v	1
	понімай	понімати	v	1
	чуть-чуть	чуть-чуть	adv	1
	повар	повар	n	1
jedna	одна	одна	adj	1
	говорила	говорити	v	1
	процент	процент	n	1
	медсестра	медсестра	n	1
	точно	точно	adv	1
se bránilo	боронилося	боронилося	v	1
	не ходять	не ходити	v	1
ne ta	не така	не такий	adj	1
rostila	ростила	ростить	v	1
	куклу	кукла	n	1
	Кирила	Кирил	n	1
	вижиття	вижиття	n	1
	на поваря	повар	n	1
	не обіжалася	не обіжатися	v	1
	росли	рости	v	1
vkusnější	вкуснее	вкусный	adj	1
	можете	могти	v	1
sebirali se	збіралося	збіраться	v	1
	едина	єдиний	pron	1

svěžežej	свіжий	свіжий	adj	1
	з пластмаси	пластмаса	n	1
	із Польщі	Польща	n	1
	Богемії	Богемія	n	1
	тесляр	тесляр	n	1
	горькая	горько	adv	1
dvojuridnich bratřů	двоюрідних братів	двоюрідний брат	n	1
	симфонічний	симфонічний	adj	1
	ну так	ну так	par	1
dívají se z boku	дивляться з боку	дивлятися з боку	v	1
se začíná	начинається	начинатися	v	1
fest'ival	фестіваль	фестіваль	n	1
	онуку	онука	n	1
	извещение	извещение	n	1
	до університету	університет	n	1
	другий раз	другий раз	num	1
	випічку	випічка	n	1
	заснували	заснувати	v	1
	в том время	время	n	1
	тысяча дев'ятсот дев'яноста	тысяча дев'ятсот дев'яностий	num	1
namenuvali	наменували	наменувать	v	1
	позакривать	позакривать	v	1
jedna	одна	одна	adj	1
	розказала	розказати	v	1
načnul	начал	начать	v	1
od žirnyho	від жирного	жирний	adj	1
krépkо	крепко	крепко	adv	1
zřezat	зрізати	зрізати	v	1
avtodorohni				
technikum	авто-дорожне технікум	авто-дорожне технікум	n	1
sebiráme	збираємося	збиратися	v	1
	вот	вот	par	1
	святити	святити	v	1
	вдома	вдома	adv	1
výpustek	випускний	випускний	adj	1
	інні	інний	adj	1
svázat	зв'язатися	зв'язатися	v	1

	газета	газета	n	1
točně	точно	точно	adv	1
	квартиру	квартира	n	1
po vojně	по войне	война	n	1
	семі	сім	num	1
	фамілію	фамілія	n	1
smišny	смійні	смійний	adj	1
	у вересні	вересень	n	1
	магазин	магазин	n	1
dětstvo	дитинсьтво	дитинсьтво	n	1
nakazoval	наказував	наказувати	v	1
nácije	нації	нація	n	1
v rozpisani	в розписі	розпис	n	1
	у	у	prep	1
	телефонну катюшку	телефонна катюшка	n	1
	порозказували	порозказувати	v	1
	пампушки	пампушки	n	1
	посадах	посада	n	1
tancovala	танцювала	танцювати	v	1
	по програмі	програма	n	1
	біблія	біблія	n	1
	подняли	поднять	v	1
	в морське	морський	adj	1
	букви	буква	n	1
se polučilo	получилося	получиться	v	1
zemledělství	землеробство	землеробство	n	1
	організували	організувати	v	1
	в паспорті	паспорт	n	1
	донос	донос	n	1
	продовження	продовження	n	1
	журнали	журнал	n	1
od toho	від цього	від цього	prep	1
	дерева	дерево	n	1
	город	город	n	1
z posolstva	з посольства	посольство	n	1
načalo se	началося	начаться	v	1
propadá	пропадає	пропадати	v	1

	по-руськи	по-руськи	adv	1
hnobit	гнобити	гнобити	v	1
	страв	страва	n	1
	на майданчиках	майданчик	n	1
	велосипед	велосипед	n	1
	доброзичливі	доброзичливий	adj	1
pojet	поїхати	поїхати	v	1
podbiráli	підбирали	підбирати	v	1
	в основному	в основному	adv	1
štědruvali	щедрували	щедрувати	v	1
	до Європи	Європа	n	1
se načala	началася	начать	v	1
hubernije	губернія	губернія	n	1
ponimá	понимае	понимать	v	1
	не поставили	не поставити	v	1
popad	попав	попасти	v	1
rozstřílali	розстріляли	розстріляти	v	1
kostel	костьол	костьол	n	1
převádět	переводить	переводить	v	1
	фронт	фронт	n	1
	етнограф	етнограф	n	1
	етажах	этаж	n	1
	на Миколая	Миколай	n	1
v mahazině	в магазині	магазин	n	1
	до	до	prep	1
	машину	машина	n	1
	начала	начати	v	1
zasedlo v hlavě	засіло в голові	засісти в голові	v	1
vyjžděl	відїжджати	відїжджати	v	1
	виконавцем	виконавець	n	1
	ще	ще	adv	1
	краянсьтво	краянсьтво	n	1
providujeme	провідуємо	провідувати	v	1
v klase	в класі	класа	n	1
	зі	зі	prep	1
dočkyn	доччин	доччин	pron	1
	по-руськи	по-руськи	adv	1

	таланту	талант	n	1
	под йолку	йолка	n	1
	девочка	девочка	n	1
vyšly	вийшли	вийти	v	1
zmíněný	змінений	змінений	adj	1
	хлопчик	хлопчик	n	1
	запровадити	запровадити	v	1
	освіту	освіта	n	1
	родичі	родич	n	1
	не запрещали	запрещать	v	1
kolektivizácie	колективізація	колективізація	n	1
	місяць	місяць	n	1
na robotě	на роботі	робота	n	1
	до хаті	хата	n	1
	Єва	Єва	n	1
	ванілін	ванілін	n	1
delehácie	делегації	делегація	n	1
	групи	група	n	1
vospominání	вспоминання	вспоминання	n	1
	дальше	дальше	adv	1
horka	горькая	горько	adv	1
	гілочка	гілочка	n	1
	нерозбереш	нерозібрати	v	1
	може	може	adj	1
přislali	прислали	прислати	v	1
se sebírá	збираються	збіраться	v	1
	печива	нечиво	n	1
se selili	селилися	селитися	v	1
	в материалах	материал	n	1
	хороша	хороший	adj	1
				1
	о так	о так	par	1
rozeniny	день рождення	день рождення	n	1
z kartofli	з картофеля	картофель	n	1
	хранили	хранили	v	1
	доходи	дохід	n	1
přeplutalo	переплутало	переплутати	v	1

šestdesát			num	1
	з лободи	лобода	n	1
	в Галичині	Галичина	n	1
	не очень	не очень	adv	1
	і даже	і даже	par	1
první	перша страва	перша страва	n	1
	посольство	посольство	n	1
	до вечора	вечір	adv	1
všechna	вся	вся	adj	1
marle	марля	марля	n	1
	в районах	район	n	1
ze	зі	зі	prep	1
	пор	пора	n	1
	в костюмчиках	костюмчик	n	1
obše	вообще	вообще	adv	1
	граматику	граматика	n	1
zakočil jsem	я закінчив	закінчити	v	1
kopčeny	копчене	копчений	adj	1
	нема	немає	v	1
postipeno	постепенно	постепенно	adv	1
	замуж виходити	замуж виходити	v	1
	держава	держава	n	1
popadnout	попасти	попасти	v	1
	не можна	не можна	adj	1
	рост	рост	n	1
plemjanici	племяники	племяник	n	1
	пожалуйста	пожалуйста	v	1
	чи	чи	conj	1
hovoryt	говорити	говорити	v	1
	однокласники	однокласники	n	1
řamátky	пам'ятки	пам'ятка	n	1
	особелно	особелно	adv	1
artistkou	артисткою	артистка	n	1
drželi jsme	ми держали	держати	v	1
za selem	за селом	село	n	1
	Біблії	Біблія	n	1
	началник	началник	n	1

	католики	католик	n	1
	не	не	par	1
	не розказувала	розказувати	v	1
	онука	онука	n	1
	хрещеники	хрещеник	n	1
kysluvaty	кислуватий	кислуватий	adj	1
	старенькі	старенький	adj	1
	стала	стати	v	1
svjazali	зв'язали	зв'язати	v	1
	посту	піст	n	1
	що	що	pron	1
	дітей	діти	n	1
	садичек	садичек	n	1
vyžilo	вижити	вижити	v	1
	подполно	подполно	adv	1
zanepadat	занепадати	занепадати	v	1
	сахарний	сахарний	adj	1
zamužem	вийшла заміж	вийти заміж	v	1
na hitáru	на гітарі	гітара	v	1
	репресія	репресія	n	1
v postu	в посту	піст	n	1
v dekretě	в декреті	декрет	n	1
	зоставили	зоставити	v	1
	кандідатську	кандідатський	adj	1
ze závodu	із заводу	завод	n	1
	ведели	ведеть	v	1
	роботу	робота	n	1
na kurse	на курсі	курс	n	1
podárek	подарунок	подарунок	n	1
v hurtě	в гурті	гурт	n	1
	до костьола	костьол	n	1
vyjet	виїхати	виїхати	v	1
	племяники	племянник	n	1
kolektivizácie	колективізація	колективізація	n	1
dilo	дело	дело	n	1
z Naharinem	з Гагарином	Гагарин	n	1
	строй	строй	n	1

zajíždí	заїжджає	заїжджати	v	1
v kolektivě	в колективе	колектив	n	1
	всьо	все	par	1
načinily se	начинилися	начинити	v	1
historičeskýj	исторической	исторической	adj	1
rozkurkujuvaty	розкуркулювати	розкуркулювати	v	1
v kostele	в костьолі	костьол	n	1
	імено	імено	adv	1
osnovny	основне	основний	adj	1
	телевизор	телевизор	n	1
	командировка	командировка	n	1
krošený	крашені	крашений	adj	1
strojený	строєний	строєний	adj	1
	есть	быть	v	1
nedivujte se	не дивуйтеся	дивуватися	v	1
	скоро	скоро	adv	1
tušymyj	тушєний	тушєний	adj	1
rozstrojilo se	розстроїлося	розстроїтися	v	1
metodista	методист	методист	n	1
	селах	село	n	1
	посол	посол	n	1
	на проводи	провод	n	1
	відмовилися	відмовитися	v	1
podrostli	підросли	підрости	v	1
do kolektivu	в колективу	колектив	n	1
hulat	гуляти	гуляти	v	1
svátkuvali	святкували	святкувати	v	1
strojili se	строїлися	строїтися	v	1
	гурт	гурт	n	1
v církvi	в церкві	церква	n	1
zajmulí jsme	ми займали	займати	v	1
	м'ясокомбінат	м'ясокомбінат	n	1
	фестівали	фестівал	n	1
	не пускали	не пускати	v	1
na rovněščině	на ровненщині	ровненщина	n	1
	включила	включити	v	1
zakončili	закінчили	закінчити	v	1

	австріяк	австріяк	n	1
rozstřílen	розстріляний	розстріляти	v	1
	та й	та й	conj	1
na oddych	на отдых	отдых	n	1
z rodňou	з родной	родня	n	1
	подарки	подарок	n	1
v kompjuteru	в комп'ютері	комп'ютер	n	1
se sbíráme	збираємося	збиратися	v	1
	пенсія	пенсія	n	1
zamučil	замучів	замучити	v	1
anglicku	по-англійську	по-англійську	adv	1
	страховим агентом	страховий агент	n	1
odkrytí	відкриття	відкриття	n	1
	повна	повний	adj	1
krovni	кровна	кровний	adj	1
prysloužila	прислужила	прислужити	v	1
srazu	зразу	зразу	adv	1
	розказувала	розказувати	v	1
se sbírala	збиралася	збиратися	v	1
	з бузини	бузина	n	1
	разом	разом	adv	1
	господарство	господарство	n	1
	партія	партія	n	1
	чотирнадцятого	чотирнадцятий	num	1
poujížděli	повиїжджали	повиїжджати	v	1
	думала	думати	v	1
	ресторан	ресторан	n	1
	куточок	куточок	n	1
kladovščíkem	кладовщиком	кладовщик	n	1
	гілочку	гілочка	n	1
	двоюрідні	двоюрідний	n	1
	батьушка	батьушка	n	1
	народження	народження	n	1
rozkošně	розкішно	розкішно	adv	1
	з фестивалем	фестиваль	n	1
	нейшла	нейти	v	1
do východu	до відходу	відхід	n	1

	прибалти	прибалти	n	1
nezačepil	не зачепив	зачепити	v	1
	в ресторані	ресторан	n	1
	родной	родной	adj	1
	до колгоспу	колгосп	n	1
	партійні	партійний	n	1
	мішок	мішок	n	1
	бригадит	бригадит	n	1
teplíce	теplici	теплиця	n	1
do láheru	в лагерь	лагерь	n	1
	с флагом	флаг	n	1
	передача	передача	n	1
	факультет	факультет	n	1
	армію	армія	n	1
	закрили	закрити	n	1
	дачу	дача	n	1
vodvidali	відвідали	відвідати	v	1
svjaz	зв'язь	зв'язь	n	1
	чистокровні	чистокровний	adj	1
krestila	хрестила	хрестити	v	1
chazajnuvali	хазяйнували	хазяйнувати	v	1
	суди	суд	n	1
v osnovnym	в основному	основний	adj	1
	почало	почати	v	1
jednokonka	однокінка	однокінка	n	1
posadit	посадити	посадити	v	1
	йолки	йолка	n	1
	зе	зе	prep	1
rozbohatili se	розбагатілися	розбагатитися	v	1
	області	область	n	1
	хиба	хиба	par	1
skonstruoval	сконструював	сконструювати	v	1
	меблі	мебель	n	1
	вельон	вельон	n	1
poznámili	познайомили	познайомити	v	1
v Jevropě	в Європі	Європа	n	1
před bačkama	перед батьками	батьки	n	1

	сказки	сказка	n	1
proslouchali	прослухали	прослухати	v	1
	не так	не так	v	1
přejel	переїхав	періхати	v	1
ne ponímá	не розуміє	розуміти	v	1
	на фізрука	фізрук	n	1
pracovala jsem	я працювала	працювати	v	1
sochitnyj	охітний	охітний	adj	1
	бухгалтер	бухгалтер	n	1
se sbíráme	збираємося	збиратися	v	1
do perejezda	до переїзду	переїзд	n	1
poňuchat	понюхати	понюхати	v	1
sebiraly se	збиралися	збиратися	v	1
	по-чеськи	по-чеськи	adv	1
devjatym	дев'ятому	дев'ятий	num	1
stukal	стукав	стукати	v	1
	поварем	повар	n	1
	троюрідні	троюрідні	n	1
	з гулагу	гулаг	n	1
	економили	економити	v	1
sa polučylo	получилося	получиться	v	1
se sohlasila	согласилася	согласиться	v	1
	домашні	домашній	adj	1
rodičů	родичів	родичі	n	1
	роздрукував	роздрукувати	v	1
černachovskom	черняхівському	черняхівський	adj	1
plůtam	плутаю	плутати	v	1
	ланцюх	ланцюх	n	1
	оркестр	оркестр	n	1
	лазиш	лазити	v	1
	броню	броня	n	1
svjazy	зв'язки	зв'язки	n	1
	по хуторах	хутора	n	1
	квіти	квіти	n	1
	времена	времена	n	1
bitečky	биточки	биточок	n	1
	трошки	трошки	adv	1

	в цекрву	церква	n	1
	Львівської області	Львівська область	n	1
	в ланцюгу	ланцюг	n	1
pod	під	під	prep	1
posledušče	последующие	последующие	adj	1
promluvila	порозмовляла	порозмовляти	v	1
	по районах	район	n	1
predků	предків	предок	n	1
	по-чешськи	по-чешськи	adv	1
věděli	ведели	ведеть	v	1
	садики	садик	n	1
	за межами	межа	n	1
	не вивчила	не вивчити	v	1
	картинки	картинка	n	1
přičepovat	причепити	причепити	v	1
	зразу	зразу	adv	1
	почитав	почитати	v	1
	документації	документація	n	1
šla sledem	слідом	слід	n	1
	телефона	телефон	n	1
	ложили (nářeční)	ложити	v	1
	класу	клас	n	1
vostatní	останній	останній	adj	1
	та й так	та й так	adv	1
přebraли se	перебралися	перебратися	v	1
do armiji	в армію	армія	n	1
semja	сім'я	сім'я	n	1
	до цекрві	церква	n	1
	з дня	день	n	1
vod ťoti	від тьоті	тьотя	n	1
	скажете	сказати	v	1
se rozžili	розжилися	розжитися	v	1
	сволоч	сволоч	n	1
	очень	очень	adv	1
to propadlo	це пропало	пропасти	v	1
	по-старому	по-старому	adv	1
něvěstka	невістка	невістка	n	1

rozhovorní	разговорные	разговорные	adj	1
v koridoře	в коридорі	коридор	n	1
pamatáju	пам'ятаю	пам'ятати	v	1
	до тридцяти	тридцять	num	1
převěřovala	перевіряла	перевіряти	v	1
chazajnujeme	хазяйнуємо	хазяйнувати	v	1
nácií	нацією	нація	n	1
holosil by	голосів би	голосити	v	1
sotech	сотен	сотна	n	1
mudrijšího	мудрішого	мудріший	adj	1
na závod	на завод	завод	n	1
	винувата	винуватий	adj	1
	хороший	хороший	adj	1
	например	например	adv	1
z vojny	з войны	война	n	1
svátkuval	святкував	святкувати	v	1
se prosnula	проснулася	проснутися	v	1
poznámila se	познайомилася	познайомитися	v	1
před vojnou	перед війною	війна	n	1
zakončila	закінчила	закінчити	v	1
v nauce	в науці	наука	n	1
kartofle	картофели	картофель	n	1
	з букви	буква	n	1
načínáme	начинаємо	начинати	v	1
	кондитер	кондитер	n	1
po česku	по-чеськи	по-чеськи	adv	1
	з города	город	n	1
	от	от	interj	1
	сімейно	сімейно	adv	1
	репресировали	репресировать	v	1
v aptéce	в аптеці	аптека	n	1
	поляки	поляки	n	1
	йолочка	йолочка	n	1
	живуть	жити	v	1
	в губернії	губернія	n	1
	після	після	prep	1
	худенька	худенька	adj	1

	навіть	навіть	adv	1
	богослужение	богослужение	n	1
rozchazajnuvali	розхазяйнувалися	розхазяйнувалися	v	1
	біографія	біографія	n	1
	празник	празник	n	1
	ручки	ручка	n	1
	родич	родич	n	1
	класи	клас	n	1
	їхній	їхній	pron	1
	хазяйсьтво	хазяйсьтво	n	1
s delehací	з делегацією	делегація	n	1
zámuž nevyšla	заміж невийшла	заміж не вийти	v	1
	ну і всьо	ну і всьо	par	1
po rodu	по роді	рід	n	1
postrojily jsme se	ми построїлися	построїтися	v	1
	нації	нація	n	1
	без холодця	холодець	n	1
	комсомоля	комсомоль	n	1
	смішні	смішний	adj	1
	майонез	майонез	n	1
chutor	хутора	хутора	n	1
	з Моравії	Моравія	n	1
	запас	запас	n	1
jedna	одна	один	num	1
svjaz	связь	связь	n	1
na starost	на старість	старість	n	1
	КГБ	КГБ	n	1
vykřtít	вихрестити	вихрестити	v	1
propadli	пропали	пропасти	v	1
osobeno	особелно	особелно	adv	1
	газету	газета	n	1
v chlodilniku	в холодильнику	холодильник	n	1
	хиба	хиба	conj	1
zajímají	займують	займати	v	1
vobščáme	общаемся	общатся	v	1
	зв'язати	зв'язати	v	1
sami	саме	саме	adv	1

	її	вона	pron	1
	тюрма	тюрма	n	1
dobirají	добіраються	добіратися	v	1
	всьо	всьо	pron	1
	на ферму	ферма	n	1
postupít	поступати	поступати	v	1
	обов'язкова	обов'язковий	adj	1
	пропав	пропасти	v	1
	телефонистем	телефонист	n	1
	в хаті	хата	n	1
	здала	здати	v	1
	корінні	корінний	adj	1
	геть	геть	interj	1
kartofli	картофели	картофел	n	1
	в Авганістані	Авганістан	n	1
	була	бути	v	1
	зимой	зимой	adv	1
	вернулась	вернутися	v	1
	проживали	проживати	v	1
vyjšla zamož	вийшла заміж	вийти заміж	v	1
přejeli jsme	переїхали	переїхати	v	1
odynakovo	однаково	однаково	adv	1
	комсомолцями	комсомолец	n	1
	начальника	начальник	n	1
	начали	начати	v	1
	понімати	понімати	v	1
	фінанціст	фінанціст	n	1
	гріх	гріх	n	1
do rozstřelu	до розстрілу	розстріл	v	1
smertniků	смертников	смертник	n	1
korûpcie	корупція	корупція	n	1
vojny	войны	война	n	1
chátí	хати	хата	n	1
autobiohráfie	автобіографія	автобіографія	n	1
	дев'яносто	дев'яносто	num	1
	родичка	родичка	n	1
přejety	переїхані	переїханий	adj	1

v Jevropě	в Європі	Європа	n	1
	в безвісті	безвість	n	1
posná večeře	пісна вечеря	пісна вечеря	n	1
v ostatní	в останній	останній	adj	1
	Біблію	Біблія	n	1
providávají	провідувають	провідувати	v	1
	жінка	жінка	n	1
	переводчиком	переводчик	n	1
	построений	построєний	adj	1
načíná se	начається	начинатися	v	1
	пару	пара	n	1
vsjakyho	всякого	всякий	adj	1
	тридцять два	тридцять два	num	1
	за	за	prep	1
	в основном	в основном	adv	1